

ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΕΚ ΜΑΔΥΤΩΝ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΛΑΓΩΝΙΑΣ

ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΜΟΥΣΙΚΑ ΕΡΓΑ

Ἐκδιδόμενα ἀδεία τοῦ Ἑπουργείου τῆς Δημοσίας
Ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25 Ραμαζάν
313 καὶ 15 Φεβρουαρίου 312 (1897) καὶ
ὑπ' ἀριθμὸν 552.

ΔΙΗΡΗΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΕΥΧΗ

«Γυνεῖν γὰρ εὐσεβὲς καὶ προηγούμενον
ἄνθρωποις τοὺς χαρισμένους αὐταῖς μύ-
νοις τὴν ἐνερθρον φωνὴν θεοῦ». «Ἐπὶ
μέντοι τῶν ἐτι ἀρχαιότερων οὐδ' εἰδέναι
ἠσασί τοὺς Ἕλληνας τὴν θεατρικὴν μου-
σικάν, ὅλην δὲ αὐτῆς τὴν ἐπιστημὴν πρὸς
ἡμετέραν τιμὴν καὶ τὴν τῶν νέων παιδεύ-
σιν παραλαμβάνεσθαι».

(Πλουτάρχ. περὶ μουσ. 2-10 καὶ 27-10)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ

Πρὸς τῶν ναφ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων

1897

ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΕΚ ΜΑΔΥΤΩΝ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΔΑΓΩΓΙΑΣ

ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΜΟΥΣΙΚΑ ΕΡΓΑ

Ἐκδιδόμενα ἀδεία τοῦ Ἑπουργείου τῆς Δημοσίας
Ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25 Ραμαζάν
313 καὶ 15 Φεβρουαρίου 312 (1897) καὶ
ὑπ' ἀριθμὸν 552.

ΔΙΗΡΗΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΕΥΧΗ

«Ἵμναῖν γὰρ εὐσεβὲς καὶ προηγούμενον
ἀνθρώποις τοὺς χαρισαμένους αὐτοῖς μό-
νοις τὴν ἔνδοξον φωνὴν θεοῦ». «Ἐπὶ
μέντοι τῶν ἐπι ἀρχαιοτέρων οὐδ' εἶδέναι
ᾤφασιν τοὺς Ἕλληνας τὴν θεατρικὴν μου-
σικάν, ὅλην δὲ αὐτῆς τὴν ἐπιστήμην πρὸς
καὶ θεῶν τιμὴν καὶ τὴν τῶν νέων παιδεύ-
σιν παραλαμβάνεσθαι».

(Πλουτάρχ. περὶ μουσ. 2-10 καὶ 27-10).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ

Παρά τῶν ναῶν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων

1897

05051

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφήν μου καταδιώκεται
κατὰ τὸν νόμον ὡς κλεψίτυπον.

+ Ὁρθόδοξος

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

17676

Ο ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΥΛΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§. 1. Μουσική τέχνη λέγεται τὸ μάθημα, ὅπερ μᾶς διδάσκει τοὺς κανόνας καθ' οὓς παράγεται τὸ μέλος. Ἄρα ἀντικείμενον τῆς μουσικῆς εἶνε τὸ μέλος, πρὸς κατανόησιν τοῦ ὁποίου ἐξετάζει τὰ μέρη ἐξ ὧν σύγκριται.

§. 2. Σύγκριται δὲ τὸ μέλος ἐκ διαφόρων φθόγγων ἢ ἤχων δεδομένων ὑπὸ τῆς φύσεως· ἀλλ' ὡς εἶνε δεδομένοι δὲν παράγουσι τὸ ζητούμενον μέλος· πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτου τακτοποιεῖ αὐτοὺς ὡς ἐξῆς: Α' παρέχει ὠρισμένα ὀνόματα εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων, δι' ὧν διακρίνει αὐτοὺς· ἀπ' ἀλλήλων καὶ ὀρίζει σημεῖα τινα πρὸς παράστασιν αὐτῶν. καὶ Β' ἐξετάζει καὶ ὀρίζει τὰς σχέσεις καθ' ἃς συμπλέκονται πρὸς ἀλλήλους καὶ παράγουσι τὸ μέλος.

§. 3. Ἐντεῦθεν τὸ μάθημα τῆς Μουσικῆς τέχνης συστηματικώτερον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Εἰς πρακτικόν, πραγματευόμενον περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν διαφόρων φωνῶν καὶ περὶ τῶν σημείων δι' ὧν παρίστανται, καὶ εἰς θεωρητικόν ἐξετάζον καὶ ὀρίζον τὰς σχέσεις τῶν διαφόρων τόνων καὶ τὰς μορφάς, ἃς δύνανται νὰ λάβωσι πρὸς παραγωγὴν τοῦ μέλους.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

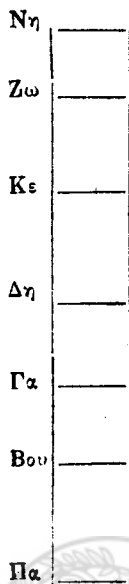
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ ὀνομάτων τῶν φθόγγων.

§. 1. Ἐξετάζοντες τὰς ἐν τῇ φύσει δεδομένας φωνάς, παρατηροῦμεν ὅτι καθορίζονται εἰς ἑπτὰ διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐπαναλαμβανόμενας εἴτε εἰς τὰ ὑψηλὰ εἴτε εἰς τὰ χαμηλὰ ὅσον εἶνε ἐφικτὸν εἰς τε τὴν ἀνθρωπίνην φωνὴν καὶ εἰς τὰ διάφορα τεχνητὰ ὄργανα. Τὰς ἑπτὰ ταύτας φωνάς καλοῦμεν φθόγγους ἢ τόνους καὶ γνωρίζομεν τὴν διάκρισιν αὐτῶν διὰ τῶν ἐξῆς ὀνομάτων. Πα. Βου. Γα. Δη. Κε. Ζω. Νη.

§. 2. Οἱ τόνοι οὗτοι κατὰ τὴν ἀνωτέρω τάξιν ἐκφωνοῦμενοι παρίστανται τρόπον τινὰ κατέχοντες ἕκαστος μίαν βαθμίδα, ἐφ' ἧς ἀναβαίνοντες ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς ἐβδόμης καὶ εἶτα καταβαίνοντες ἀπὸ τῆς ἐβδόμης μέχρι τῆς πρώτης σχηματίζομεν μίαν κλίμακα. Τὴν κλίμακα ταύτην ὡς διήκουσαν δι' ὅλων τῶν τόνων ὀνομάζομεν σύστημα διὰ πασῶν καὶ ἑπτάχορδον ὡς περιλαμβάνουσαν ἑπτὰ τόνους. (Σχῆμα. 1.)

§. 3. Τρεῖς τοιαύτας κλίμακας μεταχειρίζεται ἡ Μουσική· ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ὡς κατωτάτη ὀνομάζεται ὑπάτη ἢ βαρεῖα διὰ πασῶν, ἡ δευτέρα μέση διὰ πασῶν καὶ ἡ τρίτη ὡς ἀνωτάτη ὀνομάζεται νήτη ἢ ὀξεῖα διὰ πασῶν. Ἡ δὲ

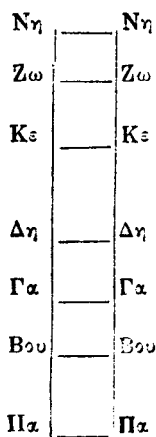

Σχ. 1.

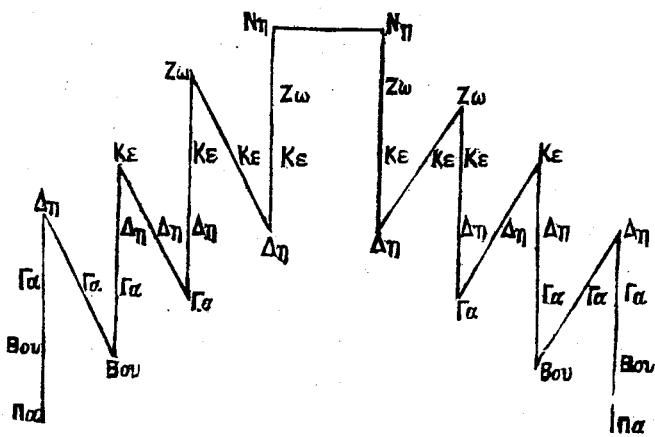
χρήσις αὐτῶν ἀπαντᾷ κατὰ τρεῖς τρόπους· ἐν συνεχεῖ ἀναβάσει ἢ καταβάσει, ἐν ὑπερβατῇ ἀναβάσει ἢ καταβάσει καὶ ἐν συναλλασσομένη συνεχεῖ τε καὶ ὑπερβατῇ ἀναβάσει καὶ καταβάσει. Καὶ συνεχῆς μὲν ἀνάβασις καὶ κατάβασις εἶνε ἢ κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ἀνωτέρω τάξιν ἀπαγγελία τῶν τόνων ἀνὰ ἓνα ἄνευ παραλείψεώς τινος ἐν τῷ μεταξύ· ὑπερβατῇ δὲ ἢ μεταπήδησις ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸν τέταρτον ἢ ἀπὸ οἰουδήποτε ἄλλου, παραλειπομένων τῶν ἐν τῷ μεταξύ μεσολαβούντων· καὶ συναλλασσομένη λέγεται ἢ ἐναλλάξ γινομένη καὶ κατὰ συνέχειαν καὶ καθ' ὑπέρβασιν καὶ καθ' ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν. Τὴν τοιαύτην δὲ χρήσιν τῶν τόνων μετὰ τῶν ὀνομάτων μὲν αὐτῶν, ὀνομαζόμεν παραλλαγὴν· ἄνευ δὲ τούτων μετὰ μόνου ἐνὸς φωνήεντος ὀνομαζόμεν μέλος.

Ἐσκήσεις μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν τόνων.

α'.) Συνεχῆς ἀνάβασις καὶ κατάβασις τῆς μέσης διὰ πασῶν.

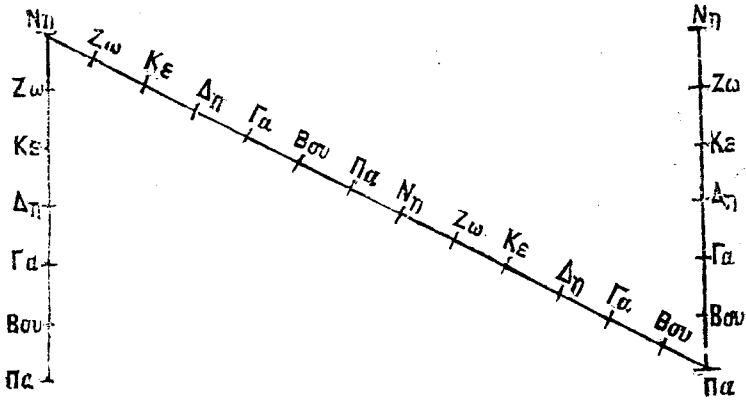
Σχ. 1.

Σχ. 2.

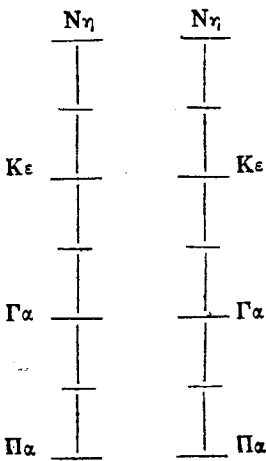

β'.) Συνεχής ανάβασις και κατάβασις τῆς μέσης και
ὕπατοιδοῦς κλίμακος.

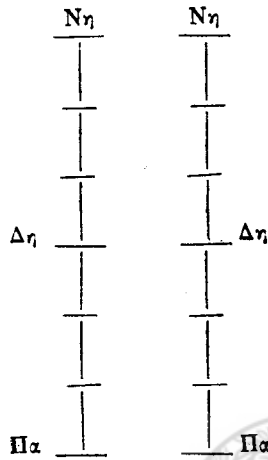

Σχ. 3.

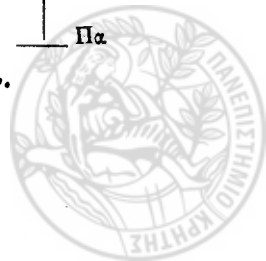
γ'.) Ὑπερβατή ἀνάβασις και κατάβασις.

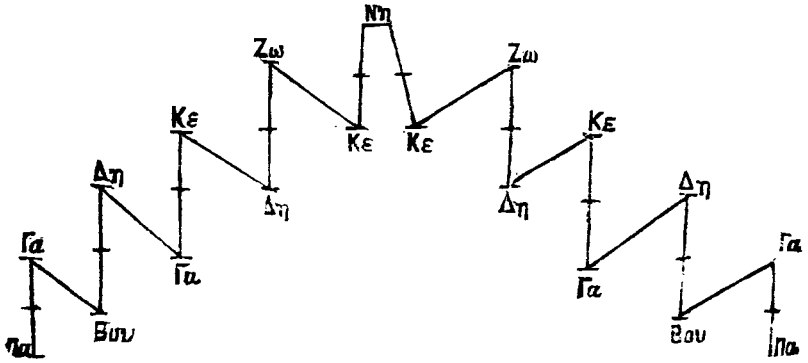
Σχ. 4.

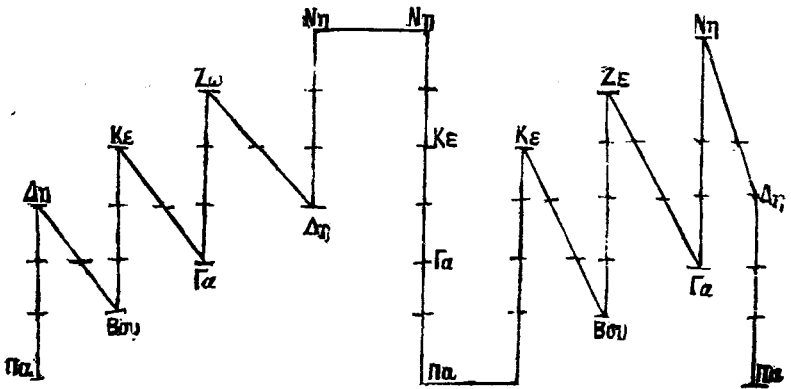
Σχ. 5.

δ.) Ὑπερβατή ἐναλλασσομένη ἀνάβασις καὶ κατὰβασις.

Σχ. 6.

Σχ. 7.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ γραμμάτων τῆς Μουσικῆς.

§. 1. Διὰ τῶν ἐκτεθέντων ἀνωτέρω μέσων δὲν δυνάμεθα νὰ γράψωμεν καὶ νὰ μεταδώσωμεν οἰονδήποτε μέλος. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον μεταχειριζόμεθα τὰ ἑξῆς γράμματα·

ΑΝΙΟΝΤΑ		ΚΑΤΙΟΝΤΑ	
ὀλίγον	— = 1	ἀπόστροφος	⤵ = 1
πεταστή	∪ = 1	ἐλαφρὸν	∩ = 2
κεντήματα	∩ = 1	ὑπορροή	∪ = 2
κέντημα	∩ = 2	χαμηλὴ	∩ = 4
ὑψηλὴ	∩ = 4		

Ἐκ τούτων τὰ ἀνιόντα χρησιμεύουσι πρὸς ἀνάβασιν· καὶ τὰ μὲν τρία πρῶτα ἦτοι τὸ ὀλίγον, ἡ πεταστή καὶ τὰ κεντήματα ἀναβιβάξουσιν ἐν συνεχείᾳ ἀνὰ μίαν φωνήν· τὸ κέντημα ὑπερβατῶς δύο καὶ ἡ ὑψηλὴ ὑπερβατῶς τέσσαρας, ὡς καὶ οἱ ἀπέναντι αὐτῶν ἀριθμοὶ φανερώουσι. Τὰ δὲ κατιόντα χρησιμεύουσιν εἰς κατάβασιν τῶν φθόγγων καὶ ἐκτὸς τῆς ἀποστροφῆς καὶ τῆς ὑπορροῆς ἐνεργοῦσιν ἐν συνεχείᾳ ἢ μὲν ἓνα, ἢ δὲ δύο φθόγγους· τὰ δὲ λοιπὰ δύο ἦτοι τὸ ἐλαφρὸν καὶ ἡ χαμηλὴ ἐνεργοῦσιν ὑπερβατῶς τὸ μὲν δύο ἢ δὲ τέσσαρας φθόγγους. Ἐκτὸς ὅμως τῶν γραμμάτων τούτων ὑπάρχει καὶ τὸ ἴσον — ὅπερ μῆτε ἀνάβασιν μῆτε κατάβασιν ἐνεργεῖ, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει τὸν τόνον ὃν ἔχει τὸ πρὸ αὐτοῦ γράμμα.

§. 2. Τὰ μουσικὰ ταῦτα γράμματα ἄλλως καλοῦνται καὶ χαρακτηρες καὶ φθογγόσημα· καίπερ ἐκφράζοντα ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν τῶν τόνων δὲν ἔχουσιν ὅμως ὀρισμένον τινὰ τόνον ἕκαστον, ἀλλ' ὀρίζουσιν αὐτοὺς μόνον ὅταν προηγηθῇ αὐτῶν ὀρισμένος τις τόνος ὡς βᾶσις. Ταύτης μὴ ὑπαρχούσης τὰ φθογγόσημα οὐδὲν ἐκφράζουσιν. ¹⁾

¹⁾ Ἐνταῦθα τὸ ἡμέτερον μουσικὸν σύστημα παρουσιάζει μικρὰν τινα ἔλλειψιν καὶ δυσκολίαν μὴ ἔχον ὀρισμένα γράμματα δι' ἕκαστον τῶν ὀρισμένων τόνων. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις αὕτη καθίσταται ἀνεπαίσθητος διὰ τῆς ἀσκήσεως.

§. 3. Τὰ φθογγόσημα ταῦτα συμπλεκόμενα πρὸς ἄλληλα ἐκφράζου-
 σιν ὅλους τοὺς φθόγγους ὄλων τῶν κλιμάκων. Ἄλλ' ἐν τῇ συμπλοκῇ
 ταύτῃ ὀφείλομεν νὰ γνωρίζωμεν τὰ ἐξῆς· Τὸ κέντημα τιθέμενον ἔμπρο-
 σθεν ἢ κάτωθεν τοῦ ὀλίγου ἀφαιρεῖ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ ἀριθμεῖ
 μόνον τὰς δύο ἰδίας του φωνὰς ὑπερβατῶς οὕτω $\text{—}'$ ἢ $\text{—} = 2$.
 ὅταν ὁμως τεθῇ ἄνωθεν οὕτω — ἐνεργεῖ μετ' αὐτοῦ ὑπερβατῶς
 τρεῖς φωνὰς. Ἡ δὲ ὑψηλὴ δὲν τίθεται μόνη, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὀλίγου ἢ
 τῆς πεταστῆς· καὶ ὅταν μὲν τεθῇ εἰς τὰ ἔμπροσθεν αὐτῶν οὕτω

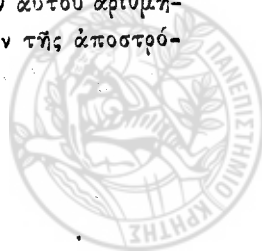
$\text{—}'$ — · τὸ ὀλίγον καὶ ἡ πεταστὴ δὲν ἀριθμοῦσι φωνὴν· ἀριθμοῦσι
 δὲ μόνον ὅταν δέχωνται τὴν ὑψηλὴν ἐν τῷ μέσῳ ἢ ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῶν
 οὕτω $\text{—}'$ — — $\text{—}'$ ὅτε καὶ ὑπερβατῶς εὐρίσκουσι τὴν πέμ-
 πτην φωνὴν. Ἡ πεταστὴ καὶ τὸ ὀλίγον δὲν μετροῦσι φωνὴν καὶ ὅταν
 δέχωνται ἄνωθεν τὸ ἴσον καὶ τὰ κατιόντα φθογγόσημα οὕτω —
 — — — — — — — — . Ὅσα δὲ φθογγόσημα
 εἴτε κατιόντα εἴτε ἀνιόντα ἐνεργοῦσι καθ' ὑπέρβασιν, συμπλεκόμενα
 μετὰ φθογοσῆμων ἐν συνεχείᾳ ἐνεργούντων ἔλκουσι καὶ ταῦτα εἰς τὴν
 καθ' ὑπέρβασιν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀνιόντα ἔλκουσι τὰ ὁμοειδῆ
 αὐτῶν ἀνιόντα, τὰ δὲ κατιόντα ἐπίσης τὰ κατιόντα οὕτω· $\text{—} = 3$.

$\text{—} = 5$. $\text{—}' = 5$. $\text{—}' = 5$. $\text{—}' = 7$. $\text{—} = 3$. $\text{—} = 5$. $\text{—} = 5$.

$\text{—}' = 6$. $\text{—}' = 7$. $\text{—}' = 8$. $\text{—}' = 11$. Τοῦ κανόνος τούτου ἐξαιροῦνται

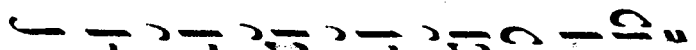
πρῶτον τὰ κεντήματα συμπλεκόμενα μετὰ τοῦ ὀλίγου ἢ μόνου ἢ μετὰ
 τῆς ὑψηλῆς οὕτω $\text{—}'$, ὅτε τοῦ μὲν ὀλίγου ἢ φωνῆ χάνεται καὶ ἐνεργεῖ
 πρῶτον ἢ ὑψηλὴ ὑπερβατῶς 4 φωνὰς καὶ εἶτα ἐν συνεχείᾳ τὰ κεντή-
 ματα μίαν. οὕτω $\text{—}'$ κε ζω· δεύτερον τὸ ἐλαφρὸν τιθέμενον μετὰ τῆς

ἀποστρόφου οὕτω — , ὅτε ὄχι μόνον ὑπερβατῶς δὲν ἐνεργεῖ, ἀλλὰ
 καὶ μίαν μόνον φωνὴν ἀριθμεῖ· ἀποκτᾷ δὲ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἀριθμη-
 τικὴν καὶ ὑπερβατὴν ἀξίαν ὅταν τίθεται ὀλίγον μακρὰν τῆς ἀποστρό-
 φου οὕτω — .

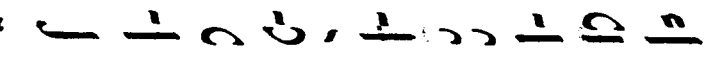

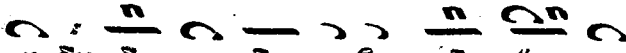
Ἀσκήσεις μετὰ φθογοσώμων

1.) Πα
π β γ δ κ ζ ν ζ κ δ γ β π

2.) Πα
π γ β δ γ κ δ ζ κ ν κ ζ δ κ

γ δ β γ π

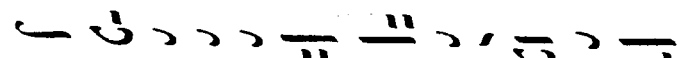
3.) Πα
π δ β κ δ γ ζ κ δ ν κ ζ ν

κ δ γ δ κ γ δ γ β γ δ β γ π.

4.) Πα
π κ β ζ γ ν ζ κ δ γ π κ ζ κ π.

5.) Νη
ν κ δ κ π ζ δ κ π δ ν η,

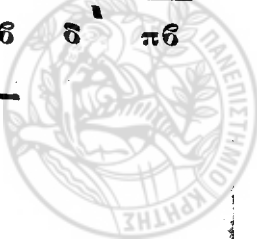
6.) Ζω
ζ κ ν ζ π π ν β ν δ π κε.

7.) Κε
κ π ν ζ κ ζ ν π β π ν ζ π ν β

π ν π ζ ν κ β

8.) Βου
β γ π β ν π β γ δ κ π β δ π β

κ δ γ δ β γ δ κ π ν κ δ β γ

9.) Γα $\overline{\text{ϑ}}$ ϑ, $\overline{\text{π}}$ π, $\overline{\text{βγ}}$ βγ, $\overline{\text{βπ}}$ βπ, $\overline{\text{π}}$ π, $\overline{\text{βγ}}$ βγ, $\overline{\text{γ}}$ γ, $\overline{\text{δκ}}$ δκ, $\overline{\text{π}}$ π, $\overline{\text{δ}}$ δ, $\overline{\text{γ}}$ γ

β. 4. Ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν συμπεπλεγμένων φθογγοσῆμων τέσσαρά τινα τὰ ἐξῆς ἀπαιτεῖται νὰ γνωρίζωμεν.

α') Τὸ ὀλίγον ὅταν δὲν ἀριθμεῖ φωνὴν ἀπαιτεῖ τὸν ἐπ' αὐτοῦ τόνον ἐντονώτερον,

β') Ὁμοίως καὶ ἡ πεταστὴ εἴτε ἀριθμεῖ φωνὴν εἴτε μὴ ἐν συμπλοκῇ ἀπαιτεῖ ἐντονωτέραν τὴν φωνήν.

γ') Τὰ κεντήματα δὲν ἐπιδέχονται συλλαβὴν εἰ μὴ εἰς τὰ κρατήματα· τιθέμενα δὲ κάτωθεν τοῦ ὀλίγου οὕτω $\overline{\text{π}}$ προφέρονται πρῶτον αὐτὰ καὶ εἶτα τὸ ὀλίγον, καὶ

δ') ἡ ὑπορροὴ ἐπίσης δὲν ἐπιδέχεται συλλαβὴν· ὅταν ὅμως γίνῃ ἀνάγκη νὰ τεθῇ τοιαύτη, τότε ἀντικαθίσταται ἡ διὰ δύο ἀποστροφῶν \curvearrowright ἢ οἱ' ἀποστροφῶν μετὰ ἑλαφροῦ οὕτω \curvearrowleft .

β. 5. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μουσικῶν γραμμάτων ἡ ἡμετέρα παρασημαντικὴ μεταχειρίζεται καὶ ἕτερα σημεῖα ἄφωνα τὰ ἐξῆς. Τὴν βαρεῖαν \backslash , τὸ ψηφιστὸν \smile , τὸ ὀμαλὸν — , τὸ ἀντικέγωμα — καὶ τὸ ἕτερον \sim 1) Ἐκ τούτων τὰ μὲν δύο πρῶτα εἰσὶ τוניστικὰ τοιούτεσι παλμῶδους λαρυγγισμοῦ ἐνεργητικὰ, καὶ τὸ πέμπτον ἦτοι τὸ ἕτερον συνδετικόν. Ἄλλαις λέξεσιν ἡ μὲν βαρεῖα προφέρει τὴν φωνὴν πρὸ τῆς ὁποίας τίθεται μετὰ περισσοτέρας ζωηρότητος ἀπὸ τῶν προ-

ηγουμένων οὕτω Πα. $\backslash \curvearrowright \text{—} \smile \sim \text{—}$

Τὸ δὲ ψηφιστὸν τιθέμενον ὑπὸ τὸ ὀλίγον καὶ τὴν πεταστὴν ὅταν ἔπηται κατιὸν φθογγόσημον, τὴν μὲν ἐπ' αὐτοῦ φωνὴν προφέρει μετὰ τόνου τὴν δὲ ἐπομένην κατιοῦσαν ἔλκει πρὸς τὴν προηγουμένην οὕτω Πα

$\smile \curvearrowright \text{—} \smile \text{—}$ 2) Τὸ δὲ ὀμαλὸν προφέρει τὴν ἐπ'

1) Εἰς ταῦτα συγκαταλέγεται καὶ τὸ ἐνδόφωνον — , ὅπερ εὐφυῆς μὲν ἐφεύρημα πρὸς παράστασιν διὰ τῆς ῥίνος κεκλεισμένου τοῦ στόματος τῶν κρουσμάτων τῆς κιθάρας ἢ τῆς πανδουριδος, ἀλλ' ἐκ μὲν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀσμάτων ἐξοβελιστέον ὡς ἀπρεπές, εἰς δὲ τὴν ἐξωτερικὴν μουσικὴν ὑπαρχόντων τῶν ὀργάνων ἄσκοπον.

2) Καίτοι φρονοῦμεν ὅτι ἡ βαρεῖα καὶ τὸ ψηφιστὸν ἐκφράζουσι τὸν ῥυθμικόν

αὐτοῦ φωνὴν μετὰ κυματισμοῦ τοῦ λάρυγγος, καὶ τὸ ἀντικένωμα μετὰ λιγγός τινος, ἤτοι λεπτῆς καὶ ταχείας ἀξομειώσεως. Τέλος τὸ ἕτερον συνδέει τὸ ἴσον καὶ τὰ ἀνιόντα φθογγόσημα μετὰ τῶν κατιόντων. Πάντα δὲ ταῦτα καίτοι ἄφωνα, ἐπειδὴ ἔχουσι τοιαύτην ποιοτικὴν ἐνέργειαν ὀνομάζονται σημεῖα ἢ γράμματα ποιοτικά, ἐνῶ τὰ πρῶτα ὡς ἀριθμοῦντα φωνὴν ὀνομάζονται ποσοτικά ἢτοι ποσότητος δηλωτικά.

τόνον καὶ δὲν εἶνε ἄλλο παρὰ αἱ λεγόμεναι πατοῦται τῶν εὐρωπαϊῶν καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλουσι νὰ διδαχθῶσιν ἐν τῷ περὶ ῥυθμοῦ κεφαλαίῳ, ἐν τούτοις ἀφήσαμεν ταῦτα ἐνταῦθα χάριν τῆς παραδόσεως.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

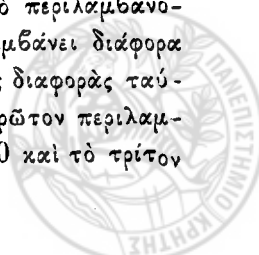
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ ὁχέσεων τῶν τόνων.

§. 1. Εἶδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν σειρὰν φθόγγων, ἣν ὠνομάσαμεν κλίμακα. Ἐκαστος τῶν φθόγγων τούτων δὲν εἶνε εἰλημμένος αὐθαίρετως, ἀλλ' εἶνε πόρισμα φυσικοῦ ὑπολογισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει πειραμάτων τῆς ἀκουστικῆς. Κατὰ τὸν φυσικὸν τοῦτον ὑπολογισμὸν ἢ διὰ πασῶν κλίμαξ περιλαμβάνει 72 ἴσα ἀκουστικὰ τμήματα, ἐξ ὧν ἕκαστος τόνος λαμβάνει ὀρισμένα μέρη, ἵνα διακρίνηται τῶν ἄλλων. Κατὰ ταῦτα ἵνα διακρίνηται ὁ Βου, ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτοῦ Πα, δεόν νὰ τεθῆ μετὰ 10 ἴσα ἀκουστικὰ τμήματα· ὁ δὲ Γα μετὰ τὸν Βου πέραν ἐτέρων 8 τμημάτων· ὁ Δη πέραν τοῦ Γα μετὰ 12· ὁ Κε πέραν τοῦ Δη μετὰ ἕτερα 12. ὁ Ζω πέραν τοῦ Κε μετὰ 10. ὁ Νη πέραν τοῦ Ζω μετὰ 8 καὶ ὁ ὁμόφωνος Πα πέραν τοῦ Νη μετὰ 12 τοιαῦτα ἴσα μέρη. Οὕτω συμπληροῦνται τὰ 72 ἴσα ἀκουστικὰ τμήματα, ἅπερ εἶνε τὰ αὐτὰ εἰς τε τὴν ὑπάτην, τὴν μέσην καὶ τὴν νήτην.

§. 2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἴσων ἀκουστικῶν τμημάτων ὁ περιλαμβανόμενος μεταξὺ δύο τόνων ὀνομάζεται διάστημα, ὅπερ λαμβάνει διάφορα μεγέθη ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης. Ἐξετάζοντες ὅμως τὰς διαφορὰς ταύτας εὐρίσκομεν τρία κύρια διαστήματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει 12 ἴσα ἀκουστικὰ τμήματα, τὸ δὲ δεύτερον 10 καὶ τὸ τρίτον

8. και ὀνομάζονται τὸ πρῶτον μείζων, τὸ δεύτερον ἔλασσον καὶ τὸ τρίτον ἐλάχιστον· ἀναλόγως δὲ τῶν διαστημάτων ὀνομάζονται καὶ οἱ τόνοι μείζωνες, ἐλάσσονες καὶ ἐλάχιστοι ὡς καὶ ἡ ἀπέναντι κλίμαξ δείκνυσι.

12	Πα μείζων
8	Νη ἐλάχιστος
10	Ζω ἐλάσσων
12	Κε μείζων
12	Δη μείζων
8	Γα ἐλάχιστος
10	Βου ἐλάσσων
72	Πα

§. 3. Τὰ κύρια ταῦτα τρία διαστήματα σύγκεινται ἐξ ἄλλων μικροτέρων, ἅτινα παραδέχεται τὸ ἡμέτερον μουσικὸν σύστημα ὡς ὑπάρχοντα. Τοιαῦτα δὲ εἶνε τὸ ἐπόγδοον 9, τὸ τριτημόριον 4, τὸ τεταρτημόριον 3 καὶ τὸ ἡμίτονιον 6. Κατὰ ταῦτα ὁ μείζων τόνος δύναται νὰ ἀναλυθῆ ὡς ἐξῆς. $12 = 6 + 6$ ἢ $12 = 6 + 3 + 3$ ἢ $12 = 3 + 3 + 3 + 3$ ἢ $12 = 4 + 4 + 4$ ἢ $12 = 8 + 4$ ἢ $12 = 9 + 3$. ὁ ἐλάσσων ὡς ἐξῆς $10 = 6 + 4$ ἢ $10 = 3 + 3 + 4$.

καὶ ὁ ἐλάχιστος ὡς ἐξῆς $8 = 4 + 4$.

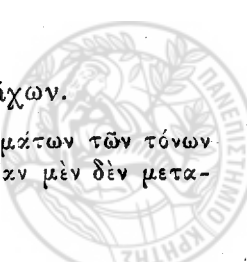
§. 4. Ἐκ τῆς χρήσεως μόνον τῶν ἀνωτέρω τριῶν κυρίων τόνων παράγνυται κλίμακες καλούμεναι διατονικαὶ καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν παραγόμενον μέλος διατονικόν. Ἐκ δὲ τῆς αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως αὐτῶν διὰ τῶν ἀνωτέρω μικροτέρων διαστημάτων ἐξ οὗ πηγάζουσι τόνοι ὑπερμείζωνες, ἡμιόλιοι, ἡμίτονιοι, τριτημόριοι καὶ τεταρτημόριοι καὶ ἐπόγδοοι, παράγονται ἕτεραι κλίμακες καλούμεναι χρωματικαὶ ἢ ἐναρμόνιοι, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν μέλη χρωματικὰ ἢ ἐναρμόνια. Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ τρία γένη μελῶν διακρίνομεν, τὸ διατονικόν, τὸ χρωματικόν καὶ τὸ ἐναρμόνιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ ἤχων καὶ τρόπων.

α΄.) Περὶ παραγωγῆς διατονικῶν ἤχων.

§. 1. Ἐὰν παραλλάξωμεν τὴν σειρὰν τῶν διαστημάτων τῶν τόνων τῆς ἀνωτέρω κλίμακος, παρατηροῦμεν ὅτι κατ' οὐσίαν μὲν δὲν μετα-

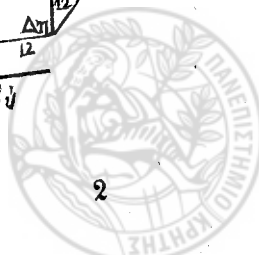
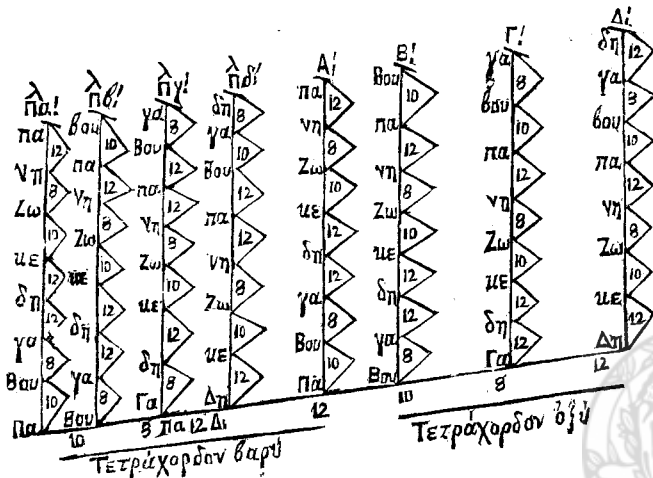
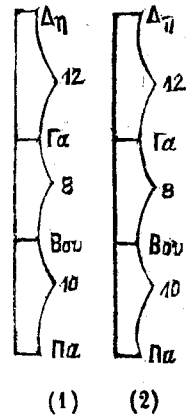

βάλλεται τὸ διατονικὸν μέλος, παράγονται ὁμως διάφορα ἀπ' ἀλλήλων εἶδη διατονικῶν μελῶν, ἅπερ καλοῦμεν ἤχους ἢ τρόπους. Πρὸς καθορισμὸν δὲ τῶν τρόπων τούτων μεταχειρίζομεθα τὸν ἐξῆς κανόνα.

§. 2. Ἐξετάζοντες τὰ διαστήματα καὶ τὴν θέσιν τῶν τόνων τῆς ἀνωτέρω κλίμακος παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη σύγκριται ἐκ δύο ἴσων μερῶν ἐχόντων ἀνὰ 4 φθόγγους καὶ περικλειόντων ἀνὰ τρία καὶ τὰ αὐτὰ διαστήματα ὡς τὸ ἀπέναντι σχῆμα δείκνυσι.

Τὸ ἐντὸς τεσσάρων τόνων τρία διαστήματα περικλεῖτον σύστημα καλοῦμεν τετράχορδος καὶ ἀναλόγως τοῦ ὕψους ἢ τοῦ βάρους αὐτοῦ ὀξύ ἢ βαρῦ.

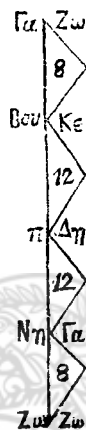
Ἦδη λαμβάνομεν ὡς βάσιν τὸ δεύτερον τετράχορδον. Ὁρμώμενοι ἐξ ἐκάστου τόνου ὡς βάσειος καὶ ὀδεύοντες ἐπὶ τὸ ὀξύ μέχρις οὐ συναντήσωμεν τὸν ὁμόφωνον αὐτοῦ σχηματίζομεν τέσσαρας ὀκταφώνους κλίμακας. Εἶτα λαμβάνομεν τὸ κάτωθεν τοῦ δευτέρου τετραχόρδου πρῶτον ἐπὶ τὸ βαρῦ τετράχορδον Δη, Γα, Βου, Πα, καὶ χρησιμοποιοῦντες πάσας τὰς φωνὰς Δη, Γα, Βου, Πα, ὡς βάσεις ὀδεύομεν ἐπὶ τὸ ὀξύ μέχρις οὐ συναντήσωμεν τοὺς ὁμοφώνους αὐτῶν καὶ οὕτω σχηματίζομεν ἑτέρας τέσσαρας κλίμακας βαρυτέρας τῶν πρώτων. Τὸ κατωτέρω κανόνιον διασαφηνίζει ταῦτα.

§. 3. Κατὰ τὸν ἀνωτέρω κανόνα παράγομεν ὄντῳ διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων κλίμακας κατὰ τε τὴν θέσιν τῶν διαφόρων διαστημάτων, τῶν τόνων, τὴν βάσιν καὶ τὴν ὀξύτητα ἢ βαρύτητα αὐτῶν, αἵτινες ὡς ἐκ τούτου παράγουσι καὶ διάφορον ιδέαν μέλους. Τὰς ὀκτὼ ταύτας διαφορὰς, ἤτοι τοὺς ἤχους ὡς ἐκ τῆς παραγωγῆς αὐτῶν διαιρουμένους εἰς δύο, εἰς κυρίους, τοὺς παραγομένους ἐκ τοῦ δευτέρου ἐπὶ τὸ ὄξύ τετραχόρδου Πα, Βου, Γα, Δη, καὶ εἰς πλαγίους, ὧν αἱ βάσεις εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐπὶ τὸ βαρὺ τετραχόρδου Δη, Γα, Βου, Πα. Πρὸς διάκρισιν δὲ τῶν κυρίων ἀπ' ἀλλήλων ὀνομαζόμενον τὸν μὲν ἔχοντα βάσιν τὸν φθόγγον Πα, πρῶτον ἤχον ἢ τρόπον ἢ νόμον· τὸν δὲ βασιζόμενον ἐπὶ τοῦ Βου, δεύτερον, τὸν ἐπὶ τοῦ Γα τρίτον καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Δη τέταρτον. Ἐκ δὲ τῶν πλαγίων πλαγίον μὲν τοῦ τετάρτου καλοῦμεν τὸν ἐπὶ τοῦ Δη (ὃν γράφομεν Νη) βασιζόμενον. Πλάγιον τοῦ τρίτου τὸν ἐπὶ τοῦ Γα, (ὃν γράφομεν, Ζω) βασιζόμενον, πλάγιον τοῦ δευτέρου τὸν ἐπὶ τοῦ Βου (ὃν γράφομεν Κε), πλάγιον δὲ τοῦ πρώτου τὸν ἐπὶ τοῦ Πα, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ κατωτέρω κανονίου σημειοῦνται. ¹⁾

§. 4. Ἐὰν ἤδη ἐξετάσωμεν τὰς βάσεις τῶν ἤχων ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω κανονίου, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ βάση ἐκάστου πλαγίου εἶνε ὁ πέμπτος τόνος κάτωθεν τῆς βάσεως τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Κατὰ συνέπειαν ὁ σχηματισμὸς αὐτῶν ἤτοι ἡ εὐρεσις στηρίζεται ἐπὶ πενταχόρδου οὗ τὸ μὲν ἄνω ἄκρον κατέχει ὡς βάσιν ὁ κύριος, τὸ δὲ κάτω ἄκρον ὁ πλάγιος αὐτοῦ.

§. 5. Ἡ βάση ἐκάστου ἤχου ἐξασκεῖ τοσαύτην ἐλκτικὴν δύναμιν ἐπὶ τῶν λοιπῶν τόνων τῆς κλίμακος αὐτῆς, ὥστε ἐξαναγκάζει τρόπον τινὰ τὸ μέλος, ἵνα μὴ ἀπομακρύνηται ἀπ' αὐτῆς· καὶ ἂν ἴσταται πού, αὕτη ἀπαιτεῖ νὰ ἴσταται καὶ ἐνδιατρίβῃ ἐπὶ ὀρισμένου τόνου πρὸς ὃν ἔχει σχέσιν τινὰ Ἡ ἐλκτικὴ αὕτη δύναμις τῆς βάσεως ἀποτελεῖ τὸ οὐσιωδέστατον κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν ἤχων· οἱ δὲ σχετικοὶ πρὸς ταύτην τόνοι ἀποτελοῦσι τὸ δευτερεῖον χαρακτηριστικόν· καὶ ἡ

¹⁾ Ὁ λεγόμενος ἤχος βαρὺς εὐρίσκεται ἢ ἡμιτόνιον ἄνωθεν τοῦ πλαγίου τρίτου, ἢ τέσσαρας φωνὰς κάτωθεν αὐτοῦ οὕτως.

μὲν στάσις τοῦ μέλους ἐπὶ τῆς βάσεως καλεῖται κυρία κατάληξις, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ σχετικοῦ τόνου δευτερεύουσα.

Τέταρτος	Δη						
		12					
	Γα				Τρίτος		
		8	8				
	Βου				Δεύτερος		
		10	10				
	Πα					Πα	Πρῶτος
		12	12	12			
λ π δζ'	Νη					Νη	
		12	12	12			
λ π Γ'	Ζω					Ζω	Βαρυς
						8	
						Κε	λ π β'.
						10	
						Πα	λ π α'.

§. 6. Πρὸς δῆλωσιν τῶν διατονικῶν τόνων εἰς τε τὰς κυρίας καὶ δευτερεύουσας καταλήξεις κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ τοῦ διατονικοῦ μέλους μεταχειριζόμεθα σημεῖά τινα ἠνωμένα μετὰ τῶν ἀρκτικῶν γραμμῶν τῶν συλλαβῶν δι' ὧν ὀνομάζομεν τοὺς τόνους, σημειουμένων κάτωθεν ἢ ἄνωθεν αὐτῶν. Τὰ σημεῖα ταῦτα καλοῦμεν μαρτυρίας καὶ εἶνε διὰ μὲν τοὺς τόνους τῆς βαρείας διὰ πασῶν κλίμακος αἱ ἐξῆς·

q x γγ δζ q ζ ν
π ε ρ Δ χ ζ δζ

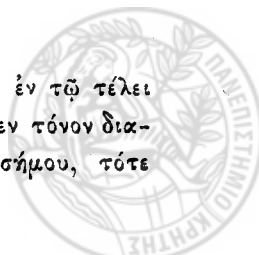
διὰ δὲ τοὺς τῆς μέσης διὰ πασῶν κλίμακος αἱ ἐξῆς·

π ε ρ Δ χ ζ ν
q x γγ δζ q x γγ

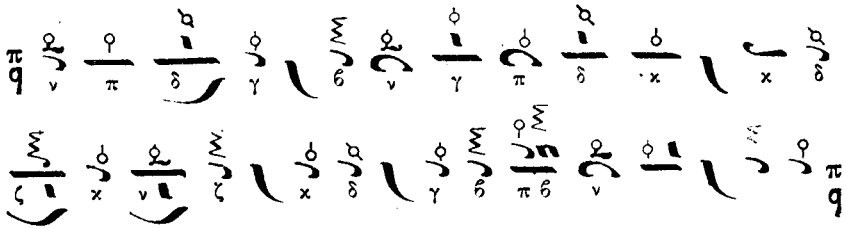
διὰ δὲ τοὺς τῆς ὀξείας διὰ πασῶν αἱ ἐξῆς·

π' ε' ρ' Δ' χ' ζ'' ν'
q' x' γγ' δζ' q' x' γγ'

§. 7. Τὰς ἄνωτέρω μαρτυρίας μεταχειριζόμεθα μόνον ἐν τῷ τέλει τῶν γραμμῶν. Ὅταν ὁμως παραστῇ ἀνάγκη νὰ δηλώσωμεν τόνον διατονικὸν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν γραμμῶν ἐπὶ τινος φθογοσῆμου, τότε

μεταχειριζόμεθα ἕτερα σημεία μᾶλλον εὐχρηστα. Ταῦτα καλοῦμεν φθορικά τοῦ διατονικοῦ γένους σημεία, ἕκαστον τῶν ὁποίων φανερώνει ὄρισμένον τόνον τῆς κλίμακος. Οὕτω τοῦτο μὲν ρ φανερώνει τὸν κάτω Νη· τοῦτο δὲ ϑ τὸν Πα· τοῦτο Σ τὸν Βου· τοῦτο φ τὸν Γα· τοῦτο α τὸν Δη· τοῦτο ὀ τὸν Κε· τοῦτο ζ τὸν Ζω καὶ τοῦτο ρ τὸν ὑψηλὸν Νη. Ως παράδειγμα δὲ πρὸς ἀσκησιν ἔστω ἡ ἀκόλουθος παράστασις.

β'.) Περὶ παραγωγῆς χρωματικῶν ἤχων.

§. 8. Τὸ διατονικὸν μέλος καταστρέφεται ἅμα ἐπιφέρωμεν αὐξήσει ἢ ἐλάττωσιν τῶν φυσικῶν διατονικῶν τόνων. Τὸ ἐκ τῆς αὐξομειώσεως τῶν διαστημάτων παραγόμενον νέον μέλος ὀνομάζομεν γένος χρωματικὸν κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς βάσεως παραγόμενα διάφορα εἶδη μελῶν ὀνομάζομεν ἤχους ἢ τρόπους χρωματικούς.

§. 9. Ὡς μέσα δι' ὧν παράγομεν τοὺς χρωματικούς ἤχους ἢ τὸ χρωματικὸν μέλος μεταχειριζόμεθα σημεία τινα, ἅπερ ὀνομάζομεν φθοράς καὶ εἶνε τὰ ἑξῆς.

1.) Πρὸς αὐξήσιν τῶν τόνων.

- α'.) ἡ Διέσις, ἥτις αὐξάνει τὸν τόνον ὑπὸ τὸν ὁποῖον τίθεται κατὰ τὸ ἡμισυ τοῦ μείζονος τόνου ἦτοι κατὰ $\frac{6}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο. σ.
- β'.) ἡ τεταρτημόριος Διέσις αὐξάνουσα κατὰ $\frac{1}{4}$ ἦτοι $\frac{3}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο σ.
- γ'.) ἡ τριτημόριος Διέσις αὐξάνουσα κατὰ $\frac{1}{3}$ ἦτοι $\frac{4}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο σ.
- δ'.) ἡ ἡμιόλιος Διέσις αὐξάνουσα κατὰ $\frac{3}{4}$ ἦτοι $\frac{9}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο σ.
- καὶ ε'.) ἡ ἐπίτριτος Διέσις αὐξάνουσα κατὰ $\frac{2}{3}$ ἦτοι $\frac{8}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο σ.

2.) Πρὸς ἐλάττωσιν τῶν τόνων.

α'.) ἡ Ὑφεσις ἐλαττοῦσα τὸν τόνον ὑφ' ὃν τίθεται κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ μείζονος τόνου ἦτοι κατὰ $\frac{6}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο... ρ.

β'.) ἡ τεταρτημόριος Ὑφεσις ἐλαττοῦσα κατὰ $\frac{1}{4}$ ἦτοι $\frac{3}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο ρ.

γ'.) ἡ τριτημόριος Ὑφεσις ἐλαττοῦσα κατὰ $\frac{1}{3}$ ἦτοι $\frac{4}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο..... ρ.

δ'.) ἡ ἡμιόλιος Ὑφεσις ἐλαττοῦσα κατὰ $\frac{3}{4}$ ἦτοι $\frac{9}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο..... ρ.

καὶ ε'.) ἡ ἐπίτριτος Ὑφεσις ἐλαττοῦσα κατὰ $\frac{2}{3}$ ἦτοι $\frac{8}{12}$ εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο ρ.

Πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω παραθέτομεν τὸ ἐξῆς διάγραμμα.

Δίεσις.

$$\sigma = \frac{1}{2}$$

πα	6	12
νη		
σ	14	8
Zω	10	
κε		

$$\sigma = \frac{1}{4}$$

Zω	10		
κε			
	9	12	
δη			
σ	1	5	12
γα			

$$\sigma = \frac{1}{3}$$

δη	8	12
γα		
σ	12	8
βου	10	
πα		

$$\sigma = \frac{3}{4}$$

κε	12	
δη		
	3	12
γα		
σ	17	8
βου		

$$\sigma = \frac{2}{3}$$

δη	4	12
γα		
σ	16	8
βου	10	
πα		

Ἔφεσις.

$$\rho = \frac{1}{2}$$

νη	8	
ζω		
ρ	16	10
κε	6	12
δη		

$$\rho$$

ζω	12	
κε		
ρ	15	12
δη	9	12
γα		

$$\rho = \frac{1}{3}$$

πζ	12	
νη		
ρ	12	8
ζω	6	10
κε		

$$\rho = \frac{3}{4}$$

γα	8	
βου		
ρ	19	10
πα	3	3
κε		

$$\rho = \frac{2}{3}$$

νη		
ζω		
ρ		
κε		
δη		

§. 10. Διὰ τῆς χρήσεως τῶν διέσεων καὶ ὑφέσεων δυνάμεθα νὰ παραγάγωμεν τόσας χρωματικὰς κλίμακας ὅσας καὶ διατονικὰς· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐταὶ συμπίπτουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἰς ὠρισμένας χρωματικὰς, αἵτινες καὶ ἀποτελοῦσι τοὺς κυρίους χρωματικοὺς ἤχους, διὰ ταῦτα ἀρκεῖ τούτους νὰ ἐξετάσωμεν.

§. 11. Πρὸς παραγωγὴν δὲ τῶν χρωματικῶν κλιμάκων καὶ ἤχων μεταχειριζόμεθα τὸν ἐξῆς κανόνα.

Λαμβάνομεν τὸ πρῶτον ἐπὶ τὸ ὄξυ τετράχορδον τοῦ πρώτου διατονικοῦ ἤχου Πα, Βου, Γα, Δη, καὶ τὸν μὲν δεύτερον τόνον Βου ἐλαττοῦμεν διὰ τῆς τριτημορίου ὑφέσεως κατὰ $\frac{1}{12}$ · τὸν δὲ τρίτον Γα αὐξάνομεν διὰ τῆς ἐπιτρίτου διέσεως κατὰ $\frac{3}{12}$ · τοὺς δὲ λοιποὺς τόνους πρῶτον καὶ τέταρτον ἀφίνομεν εἰς τὰς θέσεις των. Οὕτω σχηματίζομεν ἓν χρωματικὸν τετράχορδον, τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνομενον καὶ ἐπὶ τὸ ὄξυ ἀπὸ τοῦ τόνου Κε ἀποτελεῖ τὴν χρωματικὴν κλίμακα τοῦ πρώτου ἤχου, ὅστις ὑπὸ τῶν διδασκάλων καλεῖται πλάγιος τοῦ δευτέρου καὶ συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν κυρίων ὀκτώ ἤχων. Διὰ τοῦ ἀνωτέρω τρόπου τὰ διαστήματα τῆς διὰ πασῶν κλίμακος τοῦ ἤχου

τούτου μεταβάλλονται ὡς εἰς τὴν ἀπέναντι κλίμακα εἰς ἡμιτόνιον, ὑπερῆμιόλιον, τριτημόριον, τόνον μείζονα, ἡμιτόνιον, ὑπερῆμιόλιον καὶ τριτημόριον.

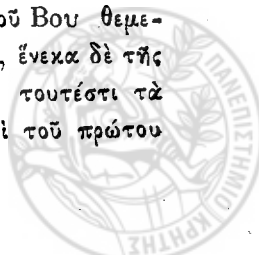
§. 12. Θεωροῦντες τὴν ἀπέναντι κλίμακα ὡς τὴν μέσην διὰ πασῶν συνεχιζομένην τὰς αὐτὰς αὐξομειώσεις κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν τετραχόρδων τῆς βαρεῖας διὰ πασῶν ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ Νη. Οὕτω σχηματίζομεν μίαν δις διὰ πασῶν κλίμακα ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκομεν τρεῖς χρωματικούς ἤχους. Τὸν πρῶτον χρωματικὸν ἦτοι τὸν πλάγιον τοῦ δευτέρου, ὅστις κατέχει τὴν ἄνω κλίμακα ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ τόνου Πα. Τὸν πλάγιον τοῦ τετάρτου χρωματικόν, ὅστις κατέχει τὴν κάτω διὰ πασῶν ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Νη· καὶ τὸν τέταρτον χρωματικὸν τὸν καλούμενον ὑπὸ τῶν διδασκάλων δεύτερον χρωματικόν, ὅστις κατέχει τὸ μέσον τῶν δύο πρώτων ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ τόνου Δη τῆς κάτω κλίμακος καὶ λήγων εἰς τὸν ὁμόφωνον Δη τῆς δευτέρας κλίμακος ὡς τὰ ὀπισθεν σχήματα δεικνύουσι.

Αἱ ὀπισθεν κλίμακες ὡς πρὸς τὰ διαστήματα ἐλαχίστην παρουσιάζουσι τὴν διαφορὰν, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ μὴ ἐξησκημένοι πάσχουσι σύγχυσιν· ἀλλὰ δεόν νὰ γνωρίζωσιν, ὅτι ἡ οὐσιώδης αὐτῶν διαφορὰ ἐγκρατεῖται εἰς τὰς ὀξυτέρας ἢ βαρυτέρας αὐτῶν βάσεις, αἵτινες διάφορον ἐξασκοῦσαι ἔλξιν ἐπὶ τῶν διαφορῶν τόνων τῆς ἰδίας κλίμακος διακεκριμένην ιδιότητα προσδίδουσι εἰς τὸ μέλος καὶ διαφοροῦς ποιοῦνται τὰς καταλήξεις.

§. 13. Ἐκτὸς τῶν ὀπισθεν χρωματικῶν κλιμάκων ἡ καθ' ἡμᾶς μουσικὴ τέχνη ποιεῖται χρῆσιν καὶ ἐτέρων τινῶν μικτῶν λεγομένων ὡς συνισταμένων ἐκ χρωματικῶν καὶ διατονικῶν τριχόρδων ἢ τετραχόρδων. Τοιαῦται εἶνε α'.) ἡ τοῦ δευτέρου ἤχου, ἥτις συνίσταται ἐκ δύο τριχόρδων καὶ ἐνὸς τετραχόρδου, ὧν τὸ μὲν πρῶτον Βου, Γα, Δη, ἔχει διατονικόν· τὸ δὲ δεύτερον χρωματικόν Δη, Κε, Ζω καὶ τὸ τετραχόρδον Ζω, Νη, Πα, Βου ἐπίσης χρωματικόν. Ὁ ἐπὶ τοῦ Βου θεμελιούμενος οὗτος ἤχος εἶνε ὁ κυρίως δεύτερος χρωματικός, ἐνεκα δὲ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ συνθέσεως καὶ τὰ διαστήματα αὐτοῦ, τουτέστι τὰ ἀκουστικὰ αὐτοῦ τμήματα εἶνε ἐλλειπῆ.—β'.) αἱ μικταὶ τοῦ πρώτου

πα	4
νη	
♂	20
	♂
Ζω	6
κε	
	12
δη	
γα	4
♂	20
	♂
βου	6
πα	

Κλιμ. λ β'.

Πα''	4
Nη	
♯	20
Zω	ρ
Κε	6
	12
Δη	4
Γα	
♯	20
Βου	ρ
Πα'	6
	12
Nη'	4
Zω	
♯	18
Κε	ρ
	8
Δη	12
Γα	4
Βου	
♯	18
Πα	ρ
	8
Nη,	

Δ'. η̄ λ̄ β'. χρωμ.

Δ'. η̄ β'. χρωμ.

λ̄ δ'. χρωμ.

Δη'	
Γα	4
♯	20
Βου	ρ
Πα	6
	12
Nη	
Zω	4
♯	18
Κε	ρ
	8
Δη	

Δ'. η̄ β'. χρωμ.

Nη'	
Zω	4
♯	18
Κε	ρ
	8
Δη	
	12
Γα	
	4
Βου	
♯	18
Πα	ρ
	8
Nη	

λ̄ δ'. χρωμ.

1) *Η άνωτέρω από τοῦ Nη χρωματική κλίμαξ καλεῖται ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν μουσική χιτζάζ-χιάρ.

καὶ τοῦ πλαγίου τετάρτου χρωματικοῦ κλίμακας, ἄς πρὸς ἀπόδειξιν παραθέτομεν ὧδε·

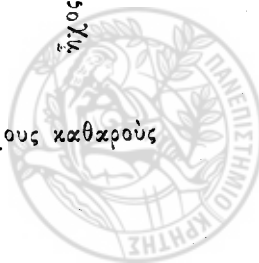
Βου'	6	12	4	18	ρ	8	12	8	12	8	68
Πα											
Νη											
Ζω											
κε											
Δη											
Γα											
Βου											
Π'	4	20	ρ	6	12	12	8	10			72
Π											
Π'	12	8	10	12	4	20	ρ	6			72
Π											
Π'	12	4	18	ρ	8	12	8	10			72
Π											
Π'	12	4	18	ρ	8	4	20	ρ	6		72
Π											
Σωζουνάκ.	4	18	ρ	8	12	8	12	8			72
Ν'											
Ζ											
κ											
Δ											
Γ											
ρ											
Β											
Π											
Ν											
Ν'	8	10	12	4	20	ρ	6	12			
Ζ											
κ											
Δ											
Γ											
ρ											
Β											
Π											
Ν											

λ δ'· μικτοὶ χρωματ.

Α'· ἢ λ β'· χρωματικοὶ μικτοί.

ἤχος Β'.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι χρωματικὸς ἤχος καθαρὸς

ἔχομεν τὸν πρῶτον, δεύτερον, τέταρτον καὶ πλάγιον τοῦ τετάρτου. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἕτεραι ποικιλίαι, ὧν ἡ δεξιὰ χρῆσις τοῦ μελοποιοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οὕτω παρ' ἡμῖν πάντες οἱ ἤχοι εἶνε εὐχρηστοὶ καὶ εἰς τὸ χρωματικὸν γένος.

§. 14. Ἡ ἀκριβὴς παράστασις τῶν ἀνωτέρω χρωματικῶν κλιμάκων κατορθοῦται διὰ τῆς ἀσκήσεως ἐπὶ τῆ βάσει καὶ βοηθείᾳ ὄργανου τεχνητοῦ. Ὅταν δὲ ᾖνε ἀνάγκη νὰ δηλώσωμεν ἐν ἀρχῇ ἄσματος τινος ἢ ἐν τῷ μέσῳ χρωματικὸν μέλος, ἂν μὲν ᾖνε παροδικὸν ἦτοι ἐπὶ ἐνὸς μόνον ἢ δύο φθόγγων, πράττομεν διὰ τῆς χρήσεως τῶν ὑφέσεων καὶ διέσεων· ἂν δὲ ᾖνε μακρὰ μουσικὴ γραμμὴ ἢ καὶ ὄλον τὸ ἄσμα, μεταχειριζόμεθα ἕτερα σημεῖα καλούμενα χρωματικαὶ μαρτυρίαι.

Τοῦτα δὲ εἶνε τοῦ μὲν λ σ' . τὰ ἐξῆς π β γ δ κ ζ η π' σ' .
 τοῦ δὲ δευτέρου χρωματικοῦ δ κ ζ η π β γ δ .

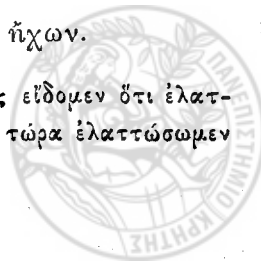
Ἐν τούτοις εἶνε ἀνάγκη νὰ δηλώσωμεν τὸ χρῶμα ἐν τῷ μέσῳ τῆς γραμμῆς καὶ τότε μεταχειριζόμεθα ἕτερα σημεῖα φθοραὶ καλούμενα τοῦ μὲν λ σ' ταῦτα σ σ' ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἰσχύει ἐν ἀναβάσει καὶ τίθεται ἐν τῷ πρώτῳ τόνῳ ἐκάστου χρωμ. τετραχόρδου ἦτοι ἐπὶ τοῦ Πα καὶ Κε· καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ Βου καὶ Ζω κατὰ τριτημόριον τόνον καὶ τὴν αὐξησην ἢ ὑψωσιν τοῦ Γα καὶ Νη κατὰ $\frac{2}{3}$, τὸ δὲ δεύτερον ἐπὶ τοῦ τελευταίου τόνου ἐκάστου τετραχόρδου ἦτοι ἐπὶ τοῦ Δη καὶ Πα καὶ ἐνεργεῖ ἐν καταβάσει τὰ αὐτά. Τοῦ δὲ δευτέρου χρωματικοῦ ταῦτα σ σ' , ὧν τὸ πρῶτον ἐνεργεῖ ἐν ἀναβάσει ὅ,τι καὶ τὸ πρῶτον τοῦ πλαγίου δευτέρου· τὸ δὲ δεύτερον ἐνεργεῖ ἐν καταβάσει ὁμοίως. Τίθενται δὲ τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ, τὸ δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ τριχόρδου.

6	Δ σ'
14	Γ
4	β
	π

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω φθορῶν συνήθως εἶνε καὶ ἡ καλουμένη τουρκιστὶ μουσιὰρ σ δεσπόζουσα τέσσαρας φθόγγους. Ἐν χρήσει δὲ οὕσα ἐν τῇ κλίμακι τοῦ Βου διατονικοῦ τίθεται ἐπὶ τοῦ Δη καὶ ὑψοῖ τοὺς Γα καὶ Πα κατὰ ἡμιτόνιον ὡς ἀπέναντι φαίνεται.

γ'.) Περὶ παραγωγῆς ἑναρμονίων ἤχων.

§. 15. Πρὸς παραγωγὴν τοῦ χρωματικοῦ μέλους εἶδομεν ὅτι ἐλαττοῦται ὁ ἐλάσσων καὶ ὑψοῦται ὁ ἐλάχιστος. Ἐὰν τῶρα ἐλαττώσωμεν

μόνον τοὺς ἐλάσσονας, ἀφήσωμεν δὲ εἰς τὰς θέσεις των πάντας τοὺς λοιπούς, θὰ ἴδωμεν ὅτι παράγεται ἕτερον μέλος διάφορον τῶν δύο πρώτων, ὅπερ καλεῖται ἑναρμόνιον.

Κατὰ ταῦτα ἔστω πρὸς ἀπόδειξιν ἡ κατωτέρω κλίμαξ τοῦ Πα ἡλατ-
τωμένους ἔχουσα τοὺς ἐλάσσονας αὐτῆς κατὰ τριτημόριον τόνου.

§. 16. Ἐὰν λάβωμεν ὡς βάσιν ἕκαστον τόνον τῆς κλί-
μακος ταύτης θέλομεν σχηματίσῃ ἑτέρας ἕξ ὀκταφώ-
νους ἑναρμονίας κλίμακας διαφορούσας πρὸς ἀλλήλας
καὶ ἔχουσας ὡς ἐξῆς τὰ διαστήματα αὐτῶν.

α'.) N — Π — Β — Γ — Δ — Κ — Ζ — Ν
12 6 12 12 12 6 12

β'.) Ζ — Ν — Π — Β — Γ — Δ — Κ — Ζ
12 12 6 12 12 12 6

γ'.) Κ — Ζ — Ν — Π — Β — Γ — Δ — Κ
6 12 12 6 12 12 12

δ'.) Δ — Κ — Ζ — Ν — Π — Β — Γ — Δ
12 6 12 12 6 12 12

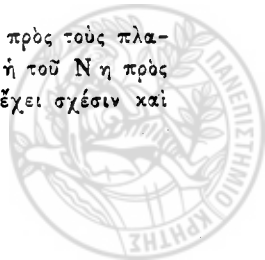
ε'.) Γ — Δ — Κ — Ζ — Ν — Π — Β — Γ
12 12 6 12 12 6 12

ς'.) Β — Γ — Δ — Κ — Ζ — Ν — Π — Β
12 12 12 6 12 12 6¹⁾

12	Π'
12	Ν
6	Ζ
12	Κ
12	Δ
12	Γ
6	Β
72	Π

Ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῶν ἀνωτέρω κλιμάκων ἀκούεται ὁ μὲν Πα ὡς Βου, ὁ δὲ Νη ὡς Πα· ὁ Ζω ὡς Νη, ὁ Κε ὡς Ζω· ὁ Δη ὡς Κε· ὁ Γα ὡς Δη καὶ ὁ Βου ὡς Γα, μετὰ τῆς τῆς προσεγγίσεως, ὥστε παραπλανᾷ τὸν μὴ ἐξησκημένον εἰς τὴν μετάπτωσιν τοῦ διατονικοῦ μέλους καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ καὶ ἐξάσκησις.

¹⁾ Αἱ σχέσεις τῶν ἀνωτέρω κλιμάκων εἶνε ὡς αἱ τῶν κυρίων πρὸς τοὺς πλαγίους αὐτῶν· οὕτως ἡ μὲν τοῦ Πα ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν Δη· ἡ τοῦ Νη πρὸς τὴν τοῦ Γα καὶ ἡ τοῦ Ζω πρὸς τὴν τοῦ Βου· ἡ δὲ τοῦ Κε ἔχει σχέσιν καὶ πρὸς τὸν Πα καὶ πρὸς τὸν Δη.

§. 17. Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἑναρμονίους κλίμακας δύνανται νὰ ἀναχθῶσι καὶ αἱ κατωτέρω μικταὶ ἢ τοῦ Σαμπαῆ ἢ τοῦ Χισᾶρ Μπουσελίκ καὶ ἢ τοῦ Νισαμποῦρ, ὧν ἡ μὲν πρώτη καὶ τρίτη σύγκεινται ἐξ ἑνὸς τετραχόρδου ἑναρμονίου καὶ ἑνὸς διατονικοῦ· ἡ δὲ τοῦ Χισᾶρ εἶνε σύνθεσις πενταχόρδου καὶ τετραχόρδου χρωματικοῦ, ἥτις ἐκφράζει μέλος ἑναρμόνιον. Ἐνεκα δὲ τῆς συνθέσεως αὐτῶν ταύτης καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν παραγόμενον ἑναρμόνιον μέλος εἶνε μαλακώτερον.

Σαμπαῆ		Χισᾶρ Μπουσελίκ		Νισαμποῦρ	
Γα		Πα		Δη	
Βου	8	Νη	6	Γα	6
	10		18	Βου	6
Πα		Ζω	6		13
	12	Κε	6	Πα	
Νη		Δη	6		12
	12		18	Νη	
Ζω	^ρ	Γα		Ζω	8
	6		6		10
Κε		Βου		Κε	
	18		12		12
Δη	^ρ	Πα		Δη	
Γα	6				

§. 18. Μαρτυρικὰ σημεῖα οἱ ἑναρμόνιοι ἤχοι ἔχουσι τὰ αὐτὰ τῶν διατονικῶν πλὴν τῶν φθόγγων Γα καὶ Ζω, οἵτινες λαμβάνουσι τὸ

σημεῖον τοῦτο \mathfrak{N} κάτωθεν τῶν ἀρκτικῶν γραμμάτων οὕτω $\mathfrak{N}^{\Gamma} \mathfrak{N}^{\text{Z}}$. Ἄλλ' ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ μέλους ἐπὶ τῶν φθογγοσήμων δέχονται τὴν τριτημοριον ὕφεισιν ρ , ἥτις κυρίως τίθεται ἐπὶ τῶν ἐλασσόνων τόνων Βου καὶ Ζω· τιθεμένη δὲ ἐπὶ τοῦ Γα ἐκλαμβάνει αὐτὸν ὡς Ζω.

§. 19. Οἱ δὲ μικτοὶ ἑναρμόνιοι ἤχοι (§. 17.) ἔχουσιν ἴδια φθορικὰ σημεῖα. Καὶ τὸ μὲν Χισᾶρ Μπουσελίκ ἔχει τὸ σημεῖον τοῦτο $\text{-}\mathfrak{m}$, ὅπερ τιθέμενον ἐπὶ τοῦ φθόγγου Κε ἀπαιτεῖ τὸν μὲν πρῶτον ἀνιόντα φθόγ-

γον Ζω ήλαττωμένον κατὰ τριτημόριον τόνου, τὸν δὲ πρῶτον κατιόντα φθόγγον Δη ύψωμένον κατὰ ήμιτόνιον. Τὸ δὲ Νισαμπούρ ἔχει τὸ σημεῖον τοῦτο ς δι' οὐ καὶ ἐκδηλοῦται. Τίθεται δὲ ἐπὶ τοῦ φθόγγου Δη καὶ ἐνεργοῦν ἐπὶ τὸ βαρὺ ἀπαιτεῖ νὰ ἐκλαμβάνεται οὗτος μὲν ὡς Ζω ἢ Γα· τὸν δὲ ὑπ' αὐτὸν Γα ύψωμένον κατὰ δίσιν ήτοι ήμιτόνιον, τὸν δὲ ὑπὸ τὸν Γα φθόγγον Βου εἰς τὴν θέσιν τοῦ Γα ὡς καὶ τὸ σχήμα αὐτοῦ δείκνυσιν ὃν σύνθεσις τριτημορίου ύφέσεως μετὰ δίσεως. Τὰ δύο ταῦτα σημεῖα τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχουσι καὶ ὅταν τεθῶσιν ἐπὶ οἰουδήποτε ἄλλου φθόγγου. Τὸ δὲ Σαμπαή παρίσταται μόνον διὰ τῆς ήμιτονίου ύφέσεως ἐπὶ τοῦ Δη καὶ τῆς τριτημορίου ύφέσεως ἐπὶ τοῦ Ζω.

§. 20 Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐναρμονίων σημείων ἡ καθ'ήμας μουσικὴ τέχνη ποιεῖται χρῆσιν καὶ τῶν ἐφεξῆς δύο σημείων ρ. δ, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπαιτεῖ τὸν πρῶτον ἀνιόντα φθόγγον ύφσιν· τὸ δὲ δεῦτερον ἀπαιτεῖ τὸν πρῶτον κατιόντα φθόγγον δίσιν· ἀμφοτέρα ὅμως εἶνε παρδοκικὰ καὶ συνήθῃ εἰς τὸν τρίτον καὶ πρῶτον ἐναρμόνιον ήχον καὶ τίθενται κυρίως ἐπὶ τοῦ φθόγγου Κε.

§. 21. Αἱ φθοραὶ ἐνεργοῦσιν ἐκάστη τὴν ἑαυτῆς κλίμακα καὶ διαλύονται πρὸς ἀλλήλας οὕτως. Ὅταν ἐνεργῇ ἡ φθορὰ τοῦ διατονικοῦ καὶ συναντήσῃ φθορὰν χρωματικὴν ἢ ἐναρμονίαν, παύει ἐνεργοῦσα καὶ ἀρχεται ἡ ἐνέργεια τῆς χρωματικῆς ἢ ἐναρμονίου. Ὅταν πάλιν ἐνεργῇ ἡ χρωματικὴ καὶ συναντήσῃ διατονικὴν ἢ ἐναρμονίαν ἐπίσης καὶ αὕτη παύει. Τοῦτο γίνεται καὶ ὅταν ἐνεργῇ ἐναρμονία καὶ συναντήσῃ χρωματικὴν ἢ διατονικὴν.

§. 22. Τὴν διὰ τῶν φθορῶν μεταβολὴν τοῦ μέλους παρακολουθοῦσι καὶ αἱ μαρτυρίαι εἰς τὰς καταλήξεις. Οὕτω· ὅταν ἄσματός τινος τὸ μέλος ήνε διατονικὸν καὶ καταλήγῃ εἰς τὸν φθόγγον Πα, ἡ μαρτυρία τοῦ φθόγγου τούτου ὀφείλει νὰ σημειωθῇ οὕτω $\overset{\pi}{\rho}$. ἔμα ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ μεταβληθῇ τὸ μέλος διὰ τῆς φθορᾶς εἰς χρωματικόν, καὶ ἡ μαρτυρία αὕτη συμεταβάλλεται εἰς χρωματικὴν καὶ σημειοῦται οὕτω $\overset{\pi}{\rho}$ ὁ κανὼν οὗτος ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν γενῶν.

§. 23. Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μεταβολῆς αἱ μαρτυρίαι πάσχουσι καὶ ἑτέραν τὴν τῆς μεταθέσεως, καθ' ἣν τόνος τις λαμβάνει τὴν θέσιν καὶ τὸ σημεῖον ἑτέρου τινὸς οὕτω· ὑποτιθεμένου ὅτι τὸ μέλος ὀδεύει ἐπὶ

τοῦ διατονικοῦ πενταχορδου Κε, Δη, Γα, Βου, Πα, ἐὰν τὸν φθόγγον Κε προφέρωμεν ὡς Δη, συνεπῶς τὸ μέλος θὰ μεταβληθῆ καὶ θὰ μετα-
 τεθῆ εἰς τὸ πενταχορδον Δη, Γα, Βου, Πα, Νη· τούτου ἕνεκα κατ'
 ἀνάγκην καὶ αἱ καταλήξεις θέλουσιν ἀλλάξῃ τὰ μαρτυρικὰ αὐτῶν ση-
 μεῖα οὕτως ὥστε ἡ μὲν τοῦ Κε θέλει σημειωθῆ οὕτω $\overset{\chi}{\delta}$ ἢ τοῦ Δη
 οὕτω $\overset{\Delta}{\eta}$ ἢ τοῦ Γα οὕτω $\overset{\Gamma}{\alpha}$ ἢ τοῦ Βου οὕτω $\overset{\beta}{\upsilon}$ ἢ τοῦ Πα οὕτω
 $\overset{\pi}{\alpha}$ καὶ καθεξῆς. Ἐὰν δὲ τὸν Δη ἐκλάβωμεν ὡς Κε, τότε αἱ μαρτυρίαι
 σημειοῦνται οὕτω $\overset{\Delta}{\eta}$ $\overset{\Gamma}{\alpha}$ $\overset{\beta}{\upsilon}$ $\overset{\pi}{\alpha}$ $\overset{\nu}{\eta}$ καὶ καθεξῆς. Ἡ μεταβολὴ αὕτη
 ὀνομάζεται παραχορδὴ καὶ συμβαίνει εἰς πάντα τὰ γένη.

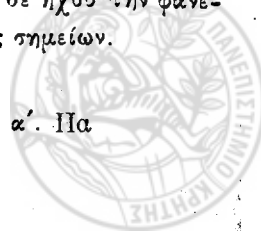
Ἄ σ κ ἦ σ ε ι ς.

- 1) Ποῖον γένος μαρτυροῦσι καὶ εἰς ποίους τόνους ὑποτίθενται καὶ ἐπιτίθενται τὰ σημεῖα ταῦτα δ . η . α . η . ν . δ η α η .
- 2) Ταῦτα: δ . η . α . η .
- 3) Ταῦτα: δ . η . α . η . ν . καὶ ποία ἡ ἐνέργεια αὐτῶν.
- 4) Ταῦτα: δ η α η ν καὶ ποία ἡ ἐνέργεια αὐτῶν.

§. 24. Ἐνῶ ἡ κατὰ κόσμον μουσικὴ ποιεῖται ἐλευθέραν χρῆσιν ὄλων τῶν ἀνωτέρω κλιμάκων μετὰ ποικίλων ἄλλων συνδυασμῶν, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὁμῶς μουσικὴ τὰ σεμνὰ καὶ σοβαρὰ μέλη ἐπιδιώκουσα ἐκτός τινων ἐξαιρέσεων ποιεῖται χρῆσιν ὄλων τῶν ὀκτώ ἤχων, ἐξ ὧν τέσσαρας διατονικούς τὸν πρῶτον, τέταρτον καὶ τοὺς πλαγίους αὐτῶν· δύο χρωματικούς τὸν δεύτερον καὶ τὸν πλαγίον αὐτοῦ καὶ δύο ἐναρμονίους τὸν τρίτον καὶ βαρύν. Τούτων δὲ τῶν ἤχων τὰ μέλη διαιρεῖ εἰς τρία εἶδη τὸ στιχηραρικόν, τὸ εἰρμολογικόν καὶ τὸ παπαδικόν, καὶ εἰς τέσσαρα συστήματα τὸ διὰ πασῶν, τὸ πεντάχορδον, τὸ τετράχορδον καὶ τὸ τρίχορδον, ἅπερ καὶ ἄλλως καλοῦνται: ὀκταφωνία, τετραφωνία ἢ τροχός, τριφωνία καὶ διφωνία. Ἐκάστου δὲ ἤχου τὴν φανέρωσιν ἐν ἀρχῇ παντὸς ἄσματος ποιεῖται διὰ τῶν ἐξῆς σημείων.

τοῦ πρώτου

$\overset{\delta}{\delta}$ Πα ἢ Κε ἢ ἤχος α'. Πα

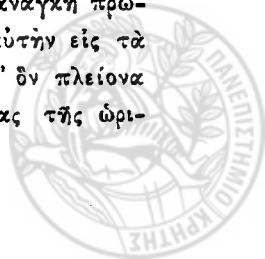
τοῦ δευτέρου	$\overline{\text{Δη}}$ ἢ ἤχος β'. Δη ἢ Βου
τοῦ τρίτου	ἰῖ Γα ἢ ἤχος γ'. Γα
τοῦ τετάρτου	$\overline{\text{Δη}}$ ἢ ἤχος δ'. Δη
τοῦ πλαγίου πρώτου	$\overline{\text{Πα}}$ ἢ ἤχος α'. Πα
τοῦ πλαγίου δευτέρου	$\overline{\text{Πα}}$ ἢ ἤχος β'. Πα
τοῦ πλαγίου τετάρτου	$\overline{\text{Νη}}$ ἢ ἤχος γ'. Νη
τοῦ βαρέος	$\overline{\text{Ζω}}$ ἢ ἤχος βαρέος Ζω
τοῦ ἑναρμονίου βαρέος	ἰῖ Ζω
καὶ τοῦ δευτέρου διατονικοῦ	$\overline{\text{Γ}}$ ἰῖ Βου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ χρόνου.

§. 1. Πᾶσαι αἱ ποικίλαι σχέσεις, τῶν τόνων καὶ τῶν κλιμάκων δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι καὶ ἀποτελέσωσι μέλος τι εὐάρεστον εἰς τὴν ἀκοήν, ἂν μὴ ὑποβληθῶσιν εἰς μίαν ἄλλην σχέσιν, ἣτις καλεῖται χρόνος. Τούτου ἕνεκα ὁ χρόνος ἐν τῇ μουσικῇ εἶνε ὁ ἐσωτερικὸς σύνδεσμος, ὅστις συνέχει πάντας τοὺς φθόγγους καὶ παρίστησιν αὐτοὺς ζῶντας κατὰ μέρος μὲν ὡς φωνὰς ἐμμελεῖς, ἐν συνόλῳ δὲ ὡς σῶμα ἀρμονικόν ἐν ᾧ αὐτὸς εἶνε ψυχὴ. Κατ' ἀκολουθίαν σπουδαιότερον ἀντικείμενον ἐν τῇ μουσικῇ τέχνῃ εἶνε ὁ χρόνος.

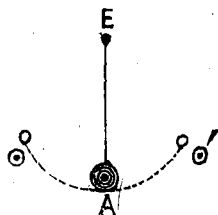
§. 2. Χρόνον δὲ λέγοντες ἐν τῇ μουσικῇ ἐννοοῦμεν τὸν καιρὸν, ἐν τῷ τοῦ ὁποίου ἐκφωνοῦμεν ἓνα ἢ καὶ περισσοτέρους φθόγγους. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἡμέτερα φθογγόσημα δὲν ἔχουσιν ὠρισμένην χρονικὴν ἀξίαν καὶ τούτου ἕνεκα δὲν γνωρίζομεν ἐντὸς πόσης χρονικῆς διαρκείας δέον ν' ἀναγνώσωμεν ἐν ἡ περισσότερα φθογγόσημα, διὰ ταῦτα ἀνάγκη πρῶτον νὰ ὀρίσωμεν τὴν χρονικὴν μονάδα καὶ νὰ δώσωμεν αὐτὴν εἰς τὰ φθογγόσημα, καὶ δεύτερον νὰ ὀρίσωμεν τὸν τρόπον καθ' ὃν πλείονα τοῦ ἐνὸς φθογγόσημα ἀναγινώσκονται ἐντὸς τῆς διαρκείας τῆς ὠρισμένης χρονικῆς μονάδος.

§. 3. Οἱ πλείους τῶν καθ' ἡμᾶς μουσικῶν παραδέχονται ὡς χρονικὴν μονάδα τὴν διάρκειαν ἐνὸς δευτερολέπτου. Ἐν τούτοις ἡ μουσικὴ ἀποστρέφεται τὴν μονοτονίαν, ἢ ὧ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐπινοήθησαν διάφοροι χρονικαὶ μονάδες. Τοιαῦται δὲ ἐκωνόνισθησαν αἱ παραγόμεναι ἐκ τῆς διαιρέσεως τῆς ἀρχικῆς μονάδος διὰ τῶν ἀριθμῶν 2. 4. 8. 16. 32. 64 κλπ. ἤτοι $\frac{1}{2}$. $\frac{1}{4}$. $\frac{1}{8}$. $\frac{1}{16}$. $\frac{1}{32}$. $\frac{1}{64}$ κλπ. αἵτινες εἶνε πολλοστημόρια τοῦ δευτερολέπτου.

§. 4. Συμφώνως πρὸς ταῦτα καὶ τὰ φθογγόσημα τῆς καθ' ἡμᾶς παρασημαντικῆς λαμβάνουσιν ἐκείνην τὴν χρονικὴν ἀξίαν, ἣν ἔχει ἡ προτασσομένη τοῦ ἄσματος χρονικὴ μονάς· ἂν π. χ. τὸ ἄσμα ᾗνε συντεθειμένον ἐπὶ τῆ βάσει τῆς χρονικῆς μονάδος $\frac{1}{4}$ ἦν καὶ προτάσσει ἐν τῇ ἀρχῇ, τότε καὶ τὰ φθογγόσημα ἕκαστον λαμβάνουσιν ἀξίαν τοῦ $\frac{1}{4}$ τοῦ δευτερολέπτου.

§. 5. Τούτου τεθέντος ἀναγκαῖον ἐφεξῆς νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἐκάστη τῶν ἀνωτέρω χρονικῶν μονάδων σύγκειται ἐκ τριῶν σημείων· ἐκ δύο ἄκρων καὶ ἐνὸς μέσου. Καὶ τὰ μὲν ἄκρα καλοῦμεν θέσεις, τὸ δὲ μέσον

καλοῦμεν ἄρσιν. Ἐκάστη ὁμῶς θέσις συμπίπτει ἐπὶ τοῦ σημείου τὸ ὁποῖον εἶνε τέλος τῆς μιᾶς χρονικῆς μονάδος καὶ ἐν ταύτῳ ἀρχὴ τῆς ἐπομένης. Τούτου ἕνεκα πᾶσα χρονικὴ μονάς σύγκειται ἐκ μιᾶς θέσεως καὶ μιᾶς ἄρσεως. Ἐστω πρὸς ἀπόδειξιν τὸ ἀπέναντι ἐκκρεμῆς ὠρολογίου E. A. τὸ ὁποῖον ἵνα διατρέξῃ τὸ τόξον Θ. Θ' ἐξοδεύει ἐν δευτερόλεπτον.

Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ θὰ διαγράψῃ τὸ αὐτὸ τόξον Θ'. Θ' ἔπεται ὅτι θὰ ἐξοδεύῃ ἕτερον δευτερόλεπτον. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν δύο τούτων κινήσεων Θ. A. Θ' καὶ Θ'. A. Θ, τὸ σημεῖον Θ' ἐνῶ εἶνε τέλος τῆς πρώτης κινήσεως γίνεται ἐν ταύτῳ καὶ ἀρχὴ τῆς δευτέρας. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ δεύτερον ἄκρον Θ' τοῦ Θ. Θ' συμπίπτει πρὸς τὴν ἀρχὴν ἤτοι τὴν θέσιν τῆς δευτέρας κινήσεως Θ'. Θ. διὰ τοῦτο ἐκλαμβάνεται ὡς θέσις τῆς δευτέρας κινήσεως, καὶ οὕτως ἐκάστη χρονικὴ μονάς ἢ ἐξοδευομένη κατὰ τὰς κινήσεις τοῦ ἐκκρεμοῦς μίαν θέλει ἔχει θέσιν καὶ μίαν ἄρσιν.

§. 6. Τὰς ἀνωτέρω ιδιότητας τῆς χρονικῆς μονάδος ἀκολουθεῖ καὶ ὁ φθόγγος ἐκάστου φθογγοσήμου· τουτέστιν ἀρχομένης τῆς χρονικῆς

μονάδος ἄρχεται συγχρόνως ἐκφωνούμενος καὶ ὁ φθόγγος, περατουμένης δὲ τῆς χρονικῆς μονάδος, ἐπειδὴ ἄρχεται δευτέρα χρονικὴ μονάς, παύει ταύτοχρόνως καὶ ὁ φθόγγος καὶ ἄρχεται ἐκφωνούμενος ἕτερος. Ἀκολουθοῦντες δὲ τὰς κινήσεις τοῦ ἐκκρεμοῦς καθ' ἣν στιγμὴν τοῦτο φθάνει εἰς ἓν τῶν ἄκρων τοῦ ὑπ' αὐτοῦ διαγραφομένου τόξου καὶ κρούει ἓνα κτύπον, κρούομεν καὶ ἡμεῖς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ γόνυ ἢ τὸ θρανίον ἐκφωνοῦντες ἀμέσως καὶ τὸν φθόγγον τοῦ φθογγοσήμου· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν τοῦτο ἀναχωρεῖ ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄκρου, ἵνα μεταβῇ εἰς τὸ ἕτερον, αἴρομεν καὶ ἡμεῖς τὴν χεῖρα εἰς τὸν ἀέρα χωρὶς ὅμως νὰ παύσωμεν ἐκφωνοῦντες τὸν φθόγγον· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν τὸ ἐκκρεμὸς φθάσῃ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον καὶ κρούσῃ τὸν δεύτερον κτύπον, κρούομεν καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ τὴν χεῖρα πάλιν ἐπὶ τὸ γόνυ ἐκφωνοῦντες συγχρόνως δευτέρον φθόγγον τοῦ δευτέρου φθογγοσήμου καὶ οὕτω ἐφεξῆς ἐπαναλαμβάνοντες τὰ αὐτά.

§. 7. Γυμνασθέντες διὰ τοῦ ἀνωτέρω τρόπου εἰς τὴν ἐντὸς μιᾶς χρονικῆς μονάδος ἐκφώνησιν ἐνὸς φθογγοσήμου, προβαίνομεν εἶτα εἰς τὴν ἐκφώνησιν δύο φθογγοσήμων ἐντὸς τῆς αὐτῆς μονάδος, καθ' ἣν ἅμα τῇ κρούσει τῆς χειρὸς ἐκφωνοῦμεν τὸ πρῶτον φθογγόσημον, ἅμα δὲ τῇ ἄρσει τὸ δεύτερον. Γυμνασθέντες δὲ καὶ εἰς τοῦτο ἐκφωνοῦμεν ἔπειτα τρία φθογγόσημα τὸ μὲν ἐν τῇ κρούσει, τὸ δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς κρούσεως καὶ ἄρσεως καὶ τὸ τρίτον ἐν τῇ ἄρσει, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐκφώνησιν τεσσαρῶν, πέντε κλπ. κατ' ἀναλογίαν.

§. 8. Τοῦτο ὅμως σημαίνει ὅτι κατὰ τὴν ἐκφώνησιν δύο ἢ περισσότερων φθογγοσήμων ἐντὸς μιᾶς χρονικῆς μονάδος συμβαίνει διαίρεσις τῆς μονάδος εἰς δύο ἢ καὶ περισσότερα ἴσα μέρη, ἕκαστον τῶν ὁποίων λαμβάνει ἓν φθογγόσημον. Ἡ περίπτωσις αὕτη μᾶς ἀπευθύνει τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν. Πῶς εἶνε δυνατόν ἐνῶ κατὰ τὸν ἀνωτέρω διατυπωθέντα κανόνα ἕκαστον φθογγόσημον λαμβάνει τὴν χρονικὴν ἀξίαν τῆς προτασσομένης χρονικῆς μονάδος, νὰ ἐκφωνῶνται δύο ἢ περισσότερα ἐν τῇ διάρκειᾳ τῆς αὐτῆς χρονικῆς μονάδος;

§. 9. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπήντησαν οἱ διδάσκαλοι ἐπινοήσαντες ἐν σημείον καλούμενον γοργὸν ἢ γοργόσημον ἔχον σχῆμα γάμμα Γ. εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωσαν τὰς ἐξῆς ἐνεργείας. Πρῶτον ἀφαιρεῖ τὴν χρονικὴν ἀξίαν τοῦ φθογγοσήμου ἐπὶ τοῦ ὁποῖου τίθεται καὶ δευτέρον ἀπλοῦν μὲν ὃν διαιρεῖ τὴν χρονικὴν ἀξίαν τοῦ πρὸ αὐτοῦ φθογ-

β'.) Δεχόμενα τὸ γοργόσημον ἀπολλῦσι τὴν χρονικὴν ἀξίαν των καὶ λαμβάνουσιν ἀνάλογα ἴσα μέρη μιᾶς χρονικῆς μονάδος.

γ'. Δύω φθογοσῆμων ἐκφωνουμένων διὰ τοῦ ἀργοσῆμου ἐντὸς μιᾶς χρονικῆς μονάδος, τὸ δεύτερον ὡς δεχόμενον το ἀργὸν παρατείνεται καὶ ἐπὶ μίαν ἐτι χρονικὴν μονάδα· δεχόμενον δὲ τὴν ἡμιόλιον ἀργίαν παρατείνεται ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν· δεχόμενον δὲ τὴν διπλασίαν παρατείνεται ἐπὶ δύο χρονικὰς μονάδας. καὶ

δ'.) Τὰ φθογοσῆμα ἀνευ γοργόσημου ἢ ἀργοῦ παρατείνουσι τὴν χρονικὴν αὐτῶν ἀξίαν κατὰ δύο ἢ περισσοτέρας χρονικὰς μονάδας δεχόμενα τὸ κλάσμα ἢ τὴν ἀπλήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Π ε ρ ῖ ὀ υ θ μ ο ῦ .

§. 1. Καίτοι διὰ τοῦ ἀνωτέρω καθορισμοῦ τῶν χρονικῶν μονάδων ἀρκούντως κανονίζεται ἡ ἐν χρόνῳ εὐτάκτῳ παράστασις τῶν μελῶν, ἐν τούτοις ἡ μουσικὴ τέχνη δὲν ἀρκεῖται εἰς ταύτην καὶ μόνην τὴν τακτοποίησιν τοῦ χρόνου, ἀλλὰ σχηματίζει διὰ διαφορῶν συνδυασμῶν καὶ συνθέσεων τῶν χρονικῶν μονάδων ποικίλους τύπους καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐφαρμόζει τὰ μέλη. Τὴν καθ' ὄρισμένον δὲ τύπον σύνθεσιν τῶν χρονικῶν μονάδων ὀνομάζει ῥυθμὸν ἢ πόδα.

§. 2. Σχηματιζομεν δὲ τοὺς πόδας ὡς ἐξῆς. Λαμβάνομεν ἐκ τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ (§. 3.) ὀρισθεισῶν χρονικῶν μονάδων ἐκείνας τῶν ὁποίων αἱ λοιπαὶ εἶνε πολλαπλάσια αὐτῶν· οὗτοι δὲ εἶνε οἱ $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{16}$. Πρὸς διάκρισιν αὐτῶν καλοῦμεν τὸ μὲν πρῶτον, χρόνον ποδικὸν βραχὺν διασταλτικόν, τὸν δὲ δεύτερον, χρόνον ποδικὸν βραχὺν μέσον καὶ τὸν τρίτον, χρόνον ποδικὸν βραχὺν συσταλτικόν. Εἶτα λαμβάνοντες ἐξ ἑκάστης τῶν χρονικῶν τούτων μονάδων πρῶτον ἀνά 2 εἶτα ἀνά 3 ἐφεξῆς 4 ἢ 5 ἢ 6 κλπ. καὶ προφέροντες αὐτὰς οὕτως ὥστε νὰ τονίζηται περισσότερο ἢ πρώτη σχηματιζομεν τοὺς ἐξῆς πόδας ἢ ῥυθμούς.

	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ
1)	$\frac{2}{4}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{4}{4}$	$\frac{5}{4}$	$\frac{6}{4}$	$\frac{7}{4}$	$\frac{8}{4}$	$\frac{9}{4}$	κλπ.
2)	$\frac{2}{8}$	$\frac{3}{8}$	$\frac{4}{8}$	$\frac{5}{8}$	$\frac{6}{8}$	$\frac{7}{8}$	$\frac{8}{8}$	$\frac{9}{8}$	$\frac{10}{8}$ κλπ.
3)	$\frac{2}{16}$	$\frac{3}{16}$	$\frac{4}{16}$	$\frac{5}{16}$	$\frac{6}{16}$	$\frac{7}{16}$	$\frac{8}{16}$	$\frac{9}{16}$	κτλ.

Ἐκ τούτων τοὺς μὲν ἐν τῇ στήλῃ α καλοῦμεν δισημοὺς, τοὺς δὲ ἐν τῇ τοῦ β τρισημοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς ἀναλόγως τετρασημοὺς, πεντασημοὺς ἑξασήμοις κλπ.

β. 3 Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ῥυθμῶν τούτων δύναται νὰ παρασταθῇ κατὰ τρεῖς τρόπους ἢ διακεκριμένη ἢ ἐν ἀδιακόπῳ ἐνδελεχεῖ διαρκείᾳ ἢ ἐν συνδυασμῷ ἀμφοτέρων. Πρὸς φανέρωσιν τούτου σημειοῦμεν τὸν μὲν διασταλτικὸν βραχὺν διὰ τῆς μαρτυρίας ταύτης \vee . τὸν δὲ μέσον βραχὺν διὰ τῆς αὐτῆς ἀνεστραμμένης οὕτω \wedge . τὸν δὲ συσταλτικὸν βραχὺν διὰ τῆς μαρτυρίας ταύτης \sphericalangle . ἵνα δὲ παραστήσωμεν τὴν ἐν ἀδιακόπῳ διαρκείᾳ ἐκτέλεσιν, ἐπειδὴ εἰς τὸν τρόπον τούτον ὑπόκεινται μόνον οἱ ἀρτιοί, μεταχειριζόμεθα τὰς ἐξῆς μαρτυρίας τοῦ μὲν διασταλτικοῦ τούτων —, τοῦ δὲ μέσου ταύτην \cap καὶ τοῦ σταλτικοῦ ταύτην \sphericalangle καὶ πρὸ αὐτῶν θέτομεν τοὺς ἀριθμοὺς 2. 4. 6 κλπ. αἱ μαρτυρίαὶ αὗται δεικνύουσι τοὺς μακροὺς ποδικοὺς χρόνους. Τέλος ἵνα παραστήσωμεν τὴν ἐν συνδυασμῷ ἀμφοτέρων τούτων ἐκτέλεσιν τῶν ποδῶν μεταχειριζόμεθα διὰ μὲν τὸ διασταλτικὸν γένος τὰ ἐξῆς $\sqcup = \frac{3}{4}$. $\sqcup = \frac{4}{4}$. $\sqcup = \frac{5}{4}$. διὰ τὸ μέσον τὰ αὐτὰ σημεῖα ἀνεστραμμένα \sqcap . \sqcap \sqcap καὶ διὰ τὸ συσταλτικὸν τὰ αὐτὰ ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς μονάδος αὐτῶν οὕτω \sphericalangle \sphericalangle \sphericalangle κλπ. πάντων δὲ τούτων ἀναλυτικὸν πίνακα παραθέτομεν ὧδε.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΟΔΩΝ

Α'. Ἐπὶ τῆς βραχείας διασταλτικῆς χρονικῆς μονάδος.

Χρόνος ποδικὸς $\frac{1}{4} = \vee$.

1.) Πόδες τοῦ διακεκριμένου τρόπου.

$\frac{2}{4} = 2 \vee$. $\frac{3}{4} = 3 \vee$. $\frac{4}{4} = 4 \vee$. $\frac{5}{4} = 5 \vee$ κλπ.

ται σήμερον ἡ μουσικὴ τέχνη. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μουσικοὶ τοὺς πέραν τοῦ πεντασήμερου ῥυθμοὺς δὲν παρεσημαίνοντο δι' οὐδενὸς σημείου, ἀπήγγελλον δὲ διὰ τῆς καλουμένης τονῆς ἣτοι παρατάσεως τοῦ φθόγγου.

§. 4. Καθὼς εἰς τὸν πεζὸν λόγον οὕτω καὶ εἰς τὴν μουσικὴν συνάπτοντες πλείονας πόδας εἰς μίαν ῥυθμικὴν ἐνότητα, καθ' ἣν μίαν τῶν θέσεων τονίζομεν περισσότερον, σχηματίζομεν τὸν σύνθετον πόδα, ὃν καλοῦμεν κῶλον. Συνάπτοντες δὲ δυο ἢ πλείονα κῶλα εἰς ἓν ῥυθμικὸν ὄλον σχηματίζομεν τὴν καλουμένην ῥυθμικὴν περιόδον. Ἐνοῦντες δὲ καὶ τὰς περιόδους εἰς ἓν ὄλον ἀποτελοῦμεν τὸ ῥυθμικὸν σύστημα.

§. 5. Οἱ πόδες διαιροῦνται εἰς ἀσυνθέτους καὶ συνθέτους. Καὶ ἀσύνθετοι μὲν εἶνε ὁ τρισημὸς ἰαμβικός \cup —, ὁ τετράσημος δακτυλικὸς — $\cup \cup$, ὁ πεντάσημος παιωνικός — $\cup \cup \cup$ καὶ ὁ ἑξάσημος ἰαμβικός — — $\cup \cup$. ὅταν δὲν χωρίζονται εἰς μικροτέρους πόδας. Σύνθετοι δὲ ὁ ἑξάσημος δακτυλικὸς — \cup — \cup , ὁ ὀκτάσημος δακτυλικὸς — \cup — — \cup — — \cup — —. ὁ δεκάσημος παιωνικός — — — — \cup — — — —. ὁ δωδεκάσημος ἰαμβικός — $\cup \cup$ — $\cup \cup$ — $\cup \cup$ καὶ ἄλλοι ¹⁾.

§. 6. Ὁ τόνος ὃν δίδομεν εἰς τὸν πρῶτον ποδικὸν χρόνον ἐκάστου ποδὸς κλεῖται ῥυθμικὸς τόνος, ὃν δέον νὰ διακρίνωμεν ἀπὸ τοῦ τόνου τῶν λέξεων. Πρὸς διάκρισιν δὲ τῶν ποδῶν χωρίζομεν αὐτοὺς εἰς τὰ μουσικὰ κείμενα διὰ καθέτου γραμμῆς, ἣν καλοῦμεν διαστολήν. Τοῦτο δέον νὰ γίνηται καὶ εἰς τὰ ἱερὰ ἄσματα ὅσα εἶνε συντεθειμένα ἐπὶ ποδὸς τινος.

§. 7. Πολλάκις διαφόρων ἕνεκα λόγων εἰς ἡ περισσότεροι χρόνοι ποδικοὶ ἐξοδεύονται ἀνευ φωνῆς ἐν σιωπῇ· οἱ τοιοῦτοι χρόνοι ὠνομάζοντο ὑπὸ τῶν παλαιῶν χρόνοι ποδικοὶ ἢ ῥυθμικοὶ κενοὶ· παρεσημαίνοντο δὲ τὸν μὲν πρῶτον διὰ τοῦ σημείου τούτου Λ καλουμένου λείμμα ἣτοι παύσις· τοὺς δὲ δισημούς, τρισημούς κλπ. κενούς χρόνους παρεσημαίνοντο διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου φέροντος ἐπὶ τῆς γωνίας αὐτοῦ τ' ἀνωτέρω σημεῖα τῶν χρόνων τούτων οὕτω $\Pi = 2$ $\Lambda = 3$ $\Psi = 4$ $\Upsilon = 5$ Τοὺς κενούς τούτους χρόνους ἡμεῖς ὀνομάζομεν παύσεις ἢ σιωπὰς καὶ πρὸς παράστασιν αὐτῶν μεταχειρίζομεθα τὴν βαρεῖάν φέρουσαν

¹⁾ Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διήρουν τοὺς ἀσυνθέτους πόδας εἰς ῥητοὺς, ὅταν ἦτε θέσις καὶ ἄρσις αὐτῶν ἐξεφράζετο δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν καὶ εἰς ἀλόγους ὅταν ὁ λόγος τῆς θέσεως πρὸς τὴν ἄρσιν καὶ τ' ἀνάπαλιν δὲν ἐξεφράζετο δι' ἀκεραίων.

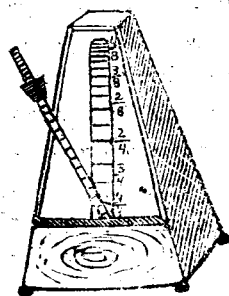
πρὸς τὰ ἔμπροσθεν τόσας ἀπλᾶς ὄσους χρόνους θέλομεν νὰ ἐξοδεύσωμεν οὕτω $\setminus \dots = 1$. $\setminus \dots = 2$. $\setminus \dots = 3$.

§. 8. Οἱ ἀνωτέρω κενοὶ χρόνοι δὲν καταστρέφουσι τὸν ρυθμὸν ἀλλ' ἐξοδεύονται ἐν σιωπῇ, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ ρυθμικὴ τάξις τοῦ ποδός· ὅταν ὅμως θέλωμεν νὰ διακόψωμεν καὶ μέλος καὶ χρόνον καὶ ρυθμὸν, ἵνα ἀνανεώσωμεν τὸ μέλος ἐπὶ ἄλλων συνθηκῶν, τότε μεταχειρίζομεθα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ + .

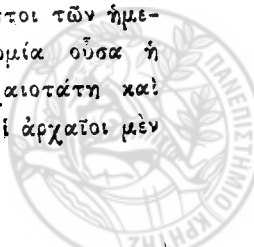
§. 9. Ἐν τούτοις πολλάκις θέλομεν νὰ παρελθώμεν ἐν σιωπῇ τὸ ἥμισυ ἢ τὸ τρίτον ἐνὸς χρόνου ποδικοῦ· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θέτομεν ἐπὶ τῆς ἀπλῆς τῆς σιωπῆς τὸ γοργόν ἢ τὸ δύγοργον οὕτω

$\setminus \dots$ καθ' ὃ μόνον τὸ ἥμισυ καὶ τὸ $\frac{1}{3}$, δεόν νὰ ἐξοδεύσωμεν ἐν σιωπῇ, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ καὶ τὰ δύο τρίτα τοῦ ποδικοῦ χρόνου προστιθενται εἰς τὸ πρὸ αὐτῶν φθογγόσημον, οὕτινος ἡ χρονικὴ διάρκεια παρατείνεται κατὰ $\frac{1}{2}$ ἢ $\frac{2}{3}$.

§. 10. Τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβῆ καὶ ἀπαισπον ἐκτέλεσιν τῶν ρυθμῶν οἱ μὲν εὐρωπαῖοι μουσικοὶ διδάσκουσι δι' εἰδικοῦ ὄργανου μετρονόμου καλουμένου, ἐκ τῆς βάσεως τοῦ ὁποίου ὑψοῦται πῆχυσ φέρων κινήτὸν τι βᾶρος, ὑπερ ὑψούμενον ἢ καταβιβαζόμενον κατὰ βούλησιν καθίστησι τὴν κίνησιν τοῦ πῆχεως ταχυτέραν ἢ βραδυτέραν καὶ οὕτω κατὰ πᾶσαν πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερὰ κίνησιν κρούει τοὺς ἀπαιτούμενους κτύπους ἐκάστου ρυθμοῦ. Τὸ ὄργανον τοῦτο οὐ τὴν εἰκόνα παραθέτομεν κατωτέρω καθίσταται ἀναγκαιότατον καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μουσικὴν τέχνην ὡς ἔχουσιν κοινούς τοὺς ρυθμούς. Ἐπειδὴ ὅμως παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσι καὶ πολὺ σύνθετοι πόδες ἀπ' ἀλλήλων παραλλάσσοντες, τοὺς ὁποίους δὲν δύναται τὸ ὄργανον τοῦτο ἐν συνεχείᾳ νὰ παραστήσῃ ἀνευ καταστροφῆς τοῦ χρόνου, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖα καὶ ἡ διὰ χειρονομίας παρ' ἡσκημένου μουσικοῦ παράδοσις ὡς συμβαίνει παρ' Ὀθωμανοῖς, παρ' ὧν ὀλίγιστοι τῶν ἡμετέρων ἐδιδάχθησαν. Ἡ χειρονομία οὕσα ἢ αὐτὴ καὶ ἡ ὀρχηστικὴ εἶνε ἀρχαιοτάτη καὶ δι' αὐτῆς σωζομένης ἐκ παραδόσεως ἐδιδάσκοντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι μὲν

Μετρονόμος

Ἕλληνες πιθανῶς, βεβαιότατα δὲ οἱ βιζαντινοὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαφορῶν ρυθμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ χρονικῆς ἀγωγῆς.

§. 1. Αἱ διαφοροὶ σχέσεις τῶν τόνων καὶ τοῦ ἐξ αὐτῶν παραγομένου μέλους, ὡς ἀνεπτύξαμεν μέχρι τοῦδε, ἀποτελοῦσι τὴν ποιότητα αὐτοῦ. Πρὸς συμπλήρωσιν ὁμοῦ ταύτης ἀπαιτεῖται καὶ ἕτερα τίς σχέσις καλουμένη χρονικὴ ἢ ρυθμικὴ ἀγωγή, εἰς τὸν ὀρισμὸν τῆς ὁποίας μεταβαίνομεν.

§. 2 Καίτοι εἶνε ὠρισμένη ἡ διάρκεια τῶν χρονικῶν μονάδων ἦτοι τῶν ποδικῶν χρόνων, ἐν τούτοις ὁ ψάλλον δὲν δύναται νὰ περιορισθῆ ἀκριβῶς ἐντὸς αὐτῆς, ἀλλ' ὅτε μὲν βραδύνει ὅτε δὲ ταχύνει αὐτὴν πέραν τοῦ δέοντος καὶ πάσχωσιν σύγχυσις τοῦ χρόνου καθίστησιν αὐτὸν ἀόριστον. Ἡ μουσικὴ ἀποστρέφεται τὴν ἀοριστίαν ταύτην καὶ ἠναγκάσθη νὰ καθορίσῃ κατὰ μέσον ὄρον διακρίσεις τινὰς τῆς ταχύτητος καὶ βραδύτητος· ὁ καθορισμὸς οὗτος τῆς ταχύτητος ἢ βραδύτητος τοῦ χρόνου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ ρυθμοῦ ὀνομάζεται χρονικὴ ἢ ρυθμικὴ ἀγωγή, ἣτις δέον νὰ σημειῶται ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκάστου ἄσματος καὶ πρὸς τὴν ὀφείλομεν νὰ ἐκγυμναζώμεθα.

§. 3. Ἐτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς τρία διακρίνονται ρυθμικῶν ἀγωγῶν γένη καλούμενα τρόποι ἢ ἦθη. α') ἡ κεινημένη καὶ ζωηρὰ ἀγωγή, τὴν ὁποίαν ὀνομάζον τρόπον ἢ ἦθος συστατικὸν καὶ τὴν ὁποίαν μετεχειρίζοντο εἰς τοὺς θρήνους, τὰ ἐρωτικά, τὰ ἐπιθαλάμια, τὰ ὑπορχήματα καὶ τὰ ἐν τῇ κωμῳδίᾳ μελικὰ ἄσματα καὶ εἰς τὸ σατυρικὸν δράμα. β') ἡ βραδεῖα, σοβαρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆς ἀγωγή ἢ ἀντίθετος τῆς πρώτης καὶ διασταλτικὸν ἦθος καλουμένη, ἣτις ἐν χρήσει οὔσα εἰς τὰ ἐν τῇ τραγωδίᾳ χορικά μέλη ὀνομάζετο καὶ τραγικὸς τρόπος. γ') ἡ μῆτε συσταλικὴ μῆτε διασταλτικὴ οὔσα καὶ διὰ τοῦτο μέση καλουμένη, τῆς ὁποίας χρῆσιν ἐπιουῶντο εἰς κοῦς ἐπινικίους ὕμνους καὶ τοὺς παιάνας. Ἀναλόγως πρὸς ταύτας καθώρισαν καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι τὰς ἀγωγὰς

ονομάσαντες τὴν πρώτην scherzo, τὴν δευτέραν grave καὶ τὴν τρίτην andante.

§. 4. Οἱ τρεῖς τρόποι τῶν ἀγωγῶν φαίνεται ὅτι διεσώθησαν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν παπαδικόν, στιχηραρικόν καὶ εἰρμολογικόν μέλος ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸ διασταλτικόν, τὸ μέσον καὶ τὸ συσταλτικόν ἦθος. Ἐκ τούτων τὸ παπαδικόν καθιέρωται εἰς τὰ ἀργὰ μέλη, τὸ στιχηραρικόν εἰς τὰ μῆτε ἀργὰ μῆτε σύντομα, οἷα εἶνε τὰ ἰδιόμελα τροπάρια, καὶ τὸ εἰρμολογικόν εἰς τὰ σύντομα μέλη, οἷα εἶνε οἱ κανόνες καὶ τὰ προσόμοια. Παραδείγματα τῶν τριῶν τούτων τρόπων παραθέτομεν ὧδε πρὸς ἄσκησιν.

Ἐπὶ τοῦ Α'. διατονικοῦ ἦχου.

Ὁ ἦχος οὗτος εἰς τε τὸν παπαδικόν καὶ στιχηραρικόν τρόπον καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τὸν Γα φθόγγον, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Πα. Εἰς δὲ τὸν εἰρμολογικόν τρόπον καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τὸν Δη, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Πα. Ἀπηχεῖται δὲ ἐκ τῆς βάσεως αὐτοῦ Πα· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ Νη, Πα, ὅποτε ὁ Νη εἶνε προσλαμβανόμενος καὶ σημαίνει ὅτι τὸ ἴσον ἦτοι τὸ ἀπήχημα μετατίθεται εἰς τὸ δεύτερον τετράχρον Κε, Ζω, Νη, Πα· οὕτως

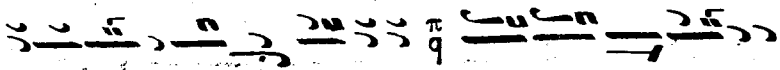

μένων τῶν ὀνομάτων τῶν φθόγγων γίνεται

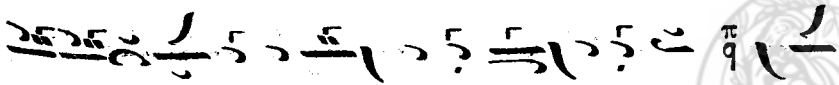

Παραδείγματα τοῦ παπαδικοῦ τρόπου.

Ἦχος πα. ῥυθμὸς 2 v = 3/4.

Οἱ τα χε ε ρου βι ι ι μ μυ στι κω ω ω ως

ει ει χο νι ι ι ζ ο ο ο ο ον τες και

αι τη ζω ω ποι ω χ τρι α α α α δι ι ι ρ τον

τρι σα α γι ον υ υ υ υ υ μνο ον ρη προ σα α

α α δον τε ες ρ πα α α α α σαν τη ην βι ω ω τι κην ρ

α πο θω ω ω ω ω με ε θα με ε ε ρι μνα αν ρ

Τοῦ στιχηραρικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 η = 2/1.

Κυ ρι ε ε κε κρα ξα προ ος σε ει σα κου σο

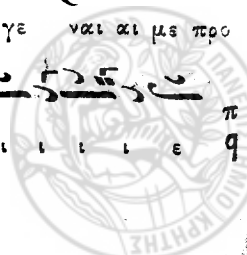
ο ον μου ρ ει σα κου σο ον μου Κυ υ υ ρι

ι ι ε ρ Κυ ρι ε ε κε κρα α ξα προ ος σε ει

σα κου ου σο ο ον μου ρ προσ χες τη φω νη η η η της δε

η σε ω ω ω ως μου ρ εν τω κε κρα γε ναι αι με προ

ος σε ρη ει σα κου σο ον μου Κυ υ υ ρι ι ι ι ε ρ

Τοῦ εἰρημολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 4 ♩ = 1/16.

π
9

Την τιμιωτεραν των χειρου βιμ δὲ και ενδο

ξοτεραν ασυγκριτως των Σεραφιμ δὲ Την αδι

αφθορωσ θεον λοογον τεκουσαν την οντως θε

οτον κον σεεμεγαλυνομεν

π
9

Ἐπὶ τοῦ Β'. διατονικοῦ ἤχου.

Ὁ ἤχος οὗτος, ὃν καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ Λέγεται καὶ τέταρτον διατονικὸν βάσιν ἔχει τὸν Βου φθόγγον καταλήγει δὲ καὶ εἰς τοὺς τρεῖς τρόπους ἀτελῶς μὲν εἰς τοὺς Δη· Πα, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Βου· ἀπηχέεται διὰ τοῦ τριχόρδου Δη· Γα. Βου οὕτω

χ

κε ε ε

Τοῦ παπαδικοῦ τρόπου παράδειγμα.

Ῥυθμὸς 2 π = 1/4.

6
χ

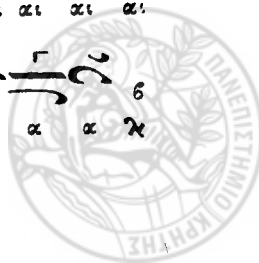
Βου.

Χαι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι αι

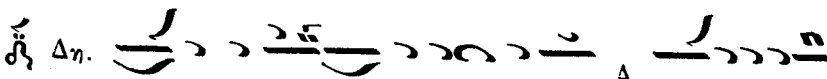
ρε χ χαι αι αι αι ρε ε ε ε κε ε ε ε χα α α χ

6

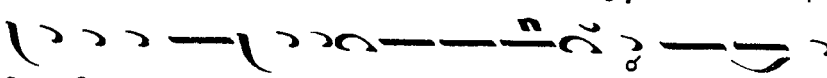

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 $\frac{2}{16}$ = $\frac{2}{16}$

Δη. Δ

Δο ξα σοι τω δει ξα αν τι το φως δο ξα εν υ ψι

 σ τοις Θε ω και ε ε πι γης ει ρη νη εν αν θρω ποις

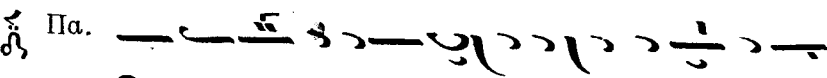
 ευ δο κι α

Δ
δ

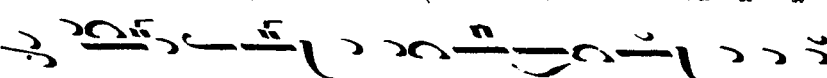
Τοῦ στιχηραρικοῦ τρόπου

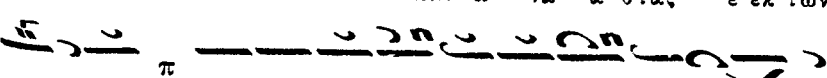
κατὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν καθιέρωσιν.

Ῥυθμὸς 2 \wedge = $\frac{2}{8}$.

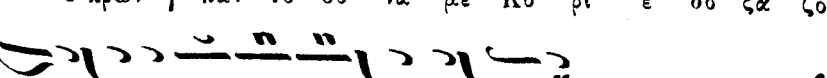
Πα. Ο

σταυ ρο ον υ πο μει να ας και αι θα α α

 να α α α το ο ο ον και α να α στας εκ των

 π

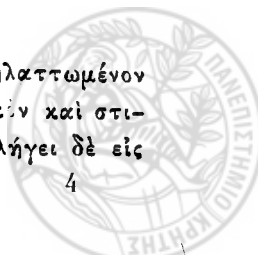
νε ε κρων παν το δυ να με Κυ ρι ε δο ξα ζο

 με ε εν σου την α να στα α σι εν

6
2

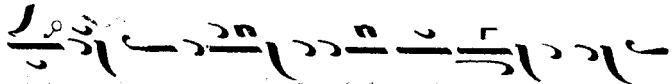
Ἐπὶ τοῦ $\frac{1}{4}$ α' διατονικοῦ.

Ὁ Ἦχος οὗτος πολλάκις μεταχειρίζεται τὸν Ζωήλαττωμένον κατὰ τριτημόριον τόνου· ἔχει βάσιν εἰς τε τὸν παπαδικὸν καὶ στιχηραρικὸν τρόπον τὸν Πα ὡς καὶ ὁ κύριος αὐτοῦ· καταλήγει δὲ εἰς ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΥΛΟΣ.—ΤΕΥΧΟΣ Α΄.

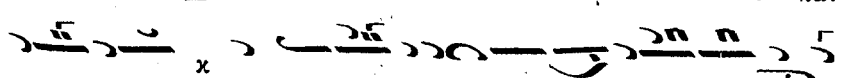

Τοῦ στιχηρατικοῦ τρόπου.

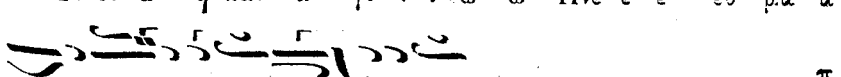
Ῥυθμὸς 2 $\frac{2}{8}$.

λ α. Πα.

Δο ο ο ο ο ξαα Πα τρι ι ι ι και

 x

αι Υι υι ω ḡ και α γι ι ι ω ω Πνε ε ε ευ μα α

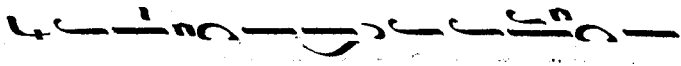

α α α α α α α α τι π

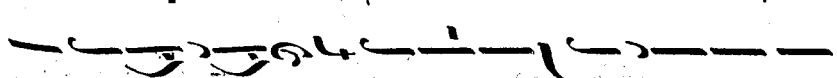
q

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

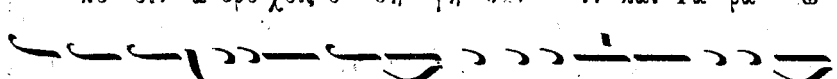
Ῥυθμὸς 4 $\frac{4}{16}$.

λ α. Κε.

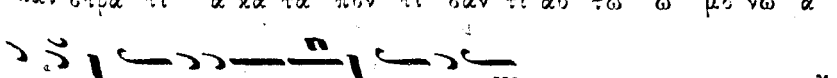
Γω Σω τη η ρι Θε ω τω εν θα λασ ση λα

ον πο σιν α βρο χοις ο δη γη σαν τι και Φα ρα ω

παν στρα τι α κα τα πον τι σαν τι αυ τω ω μόνω α

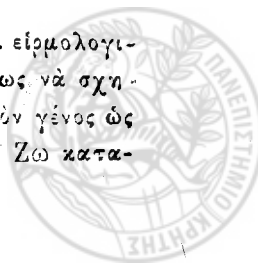

ω μεν ο ο τι δε δο ξα α σται x

ḡ

Ἐπὶ τοῦ βαρέος διατονικοῦ.

Καὶ ὁ ἦχος αὗτος ὡς ὁ τρίτος εἰς τὸν στιχηρατικὸν καὶ εἰρμολογι-
κὸν τρόπον ὀδεύει κατὰ τὸ ἐναρμόνιου γένος. Δύναται ὁμως νὰ σχη-
ματίσῃ μέλη καὶ εἰς τοὺς τρεῖς τρόπους κατὰ τὸ διατονικὸν γένος ὡς
τὰ κατωτέρω παραδείγματα. Βάσιν δὲ ἔχων τὸν φθόγγον Ζω κατα-

σα με ε νοι προ σκυ νη σω ω μεν α α α γι ι
 ον Κυ υ ρι ι ο ο ο ο ον Ι η η σουν τον
 μο ο νον α α α να α α μα α αρ τη η τον

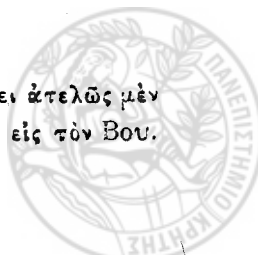
Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 ♯ = ²/₁₆.

ζω. Κα τε ε λυσας τω σταυρω ω σου τον θα νατην
 η νε ε ω ξας τω λη στη η τον πα ρα δει σουν
 των μυ ρο φο ρων τον θρη νον με τε θα λεις και τοις
 σοις α πο στο λαις κη ρυτ τειν ε πε τα ξας ο τι α
 νε στης Χρι στε ο Θε ος πλ ρε χων τω κο σμω το με γα
 ε λε ος

Ἐπὶ τοῦ λ δ'. διατονικοῦ ἤχου.

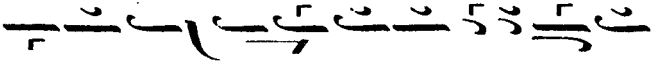
Ὁ ἦχος οὗτος βάσιν ἔχει τὸν φθόγγον Νη. καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τοὺς Βου. Δη, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Νη καὶ πολλάκις εἰς τὸν Βου.

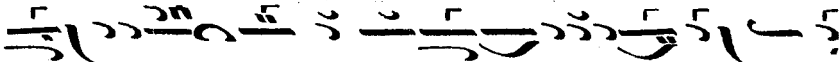
Ἄπνηξεται διὰ τῆς μετὰ σοβαρότητος παρατάσεως τῆς βάσεως τοῦ Νη. Πολλάκις ὅμως ὑψώνει τὴν βάσιν του κατὰ τριφωνίαν τοῦτέστι μεταβιάζει τὸ ἴσον του εἰς τὸν Γα, ὃν προφέρει ὡς Ἰη καὶ φαίνεται μὲν παράγων νέον μέλος, ἀλλ' ἦνε ὁ αὐτὸς ὑψωμένος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τὸν Δη, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Γα.

Παραδείγματα τοῦ παπαδικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 v.

λ δ' Nη.

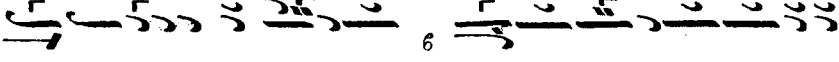
Εἰς πα α α α α α α α α κα

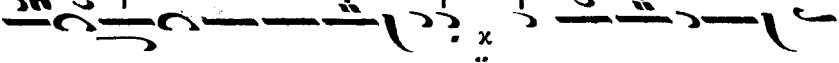
α α α α α σαν τη η η η η η η ην γη η

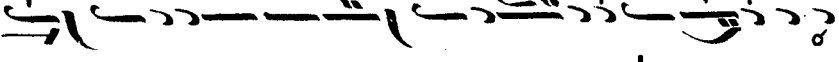
η ην ε ε ζη η η η η ηλ θεν ο φθο

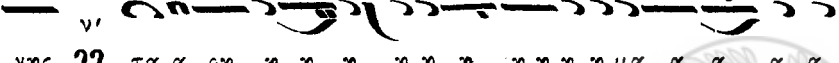
ο ο ο ο ο γ γος α αυ των λ και εις τα α πε ε ε ε

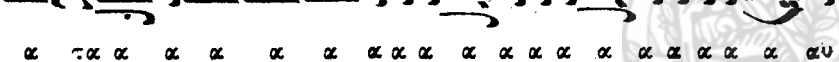
ε ρα α α α α α τα α της οι κου ου με ε

ε ε ε ε ε ε νη η η η η η λη η η η η

νης τα α ρη η η η η η η η η η η μα α α α α

α τα α α α α α α α α α α α α α α α α α α

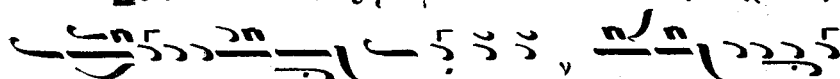
 τω ω ω ω ν δὲ ἀλ λη λου ου ι ι α α α α α δὲ

Τοῦ στιχηρατικοῦ τρόπου.

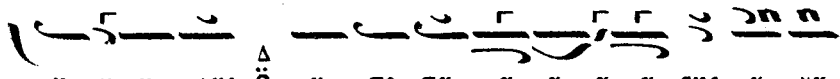
Ῥυθμὸς 2

Nn.

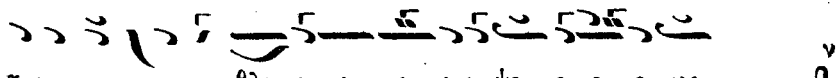
 Δε ε σποι 'οι να δὲ προσ δε ε ε ξαι χ τας

 δε η η η η σεις των δου ουλων σου δὲ και λυ τρω σσαι αι

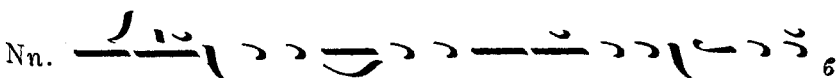
 η η η μας δὲ α πο πα α α α α σης α να

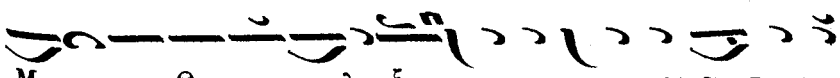
 α αγ κης και θλι ι ι ι ι ι ψε ε ε ε ως δὲ

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2

Nn.

 Την πα σαν ελ πι δα μου εις σε α να τι θη μι χ

 Μη τερ του Θε ου φυ λα ξον με υ πο την σκε πην σου

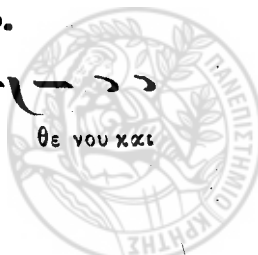
 ου ου ου ου ου δὲ

Εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον

ὕψωμένου τοῦ βῆσου κατὰ τριφωνεῖαν.

Nn.

 0 δι η μας γεν νη θεις εκ Παρ θε νου και

σταυρωσιν ^{2/16} υπομεινασ αγαθε ^Γ ο θανα
 τω τον θανα τον σκυλευσας και ε γερσιν δειξαςως Θε
 ος μη παριδης ους επλασας ^{2/16} τη χειειρι
 ις σου ^Δ δειξον τη ην φιλανθρωπι αν σου ε λε
 ημων ⁹ δε ξαι την τεκουσαν Σε Θεο τον κον προ
 σθεουσαν υπερ ημων και σωσον σωτηρημων λα
 ον ^{2/8} α πεγνωσμε ε νο ο ο ο ο ον Γ
Δ

Ἐπὶ τοῦ Β' χρωματικοῦ ἤχου.

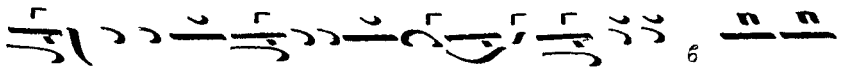
Ὁ ἦχος οὗτος βάσιν ἔχων τὸν φθόγγον Βου, ἐξ οὗ καὶ ἀπηχεῖται καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τὸν Δη, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Βου. Ἐνεκα δὲ τῆς μεγάλης χρήσεως, ἦν ποιεῖται τοῦ φθόγγου Δη καταντᾶ νὰ φαίνεται ὡς εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ἦχος πρὸς τὸν τέταρτον χρωματικόν, ὃν ἐκάλεσαν κυρίως δεύτερον χρωματικόν, ἔχοντα βάσιν, ὁτὲ μὲν τὸν Βου ὁτὲ δὲ τὸν Δη. Ἐν τούτοις ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν βάσεων σχηματίζει διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων μέλη, ὧν παραδείγματα παραθέτομεν.

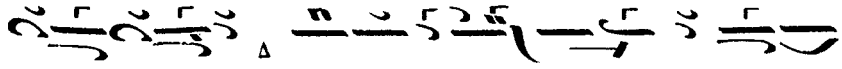
Τοῦ παπαδικοῦ τρόπου.

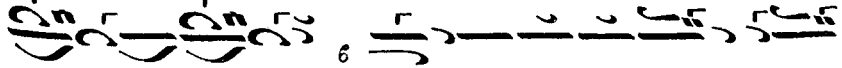
Ῥυθμὸς ♩.

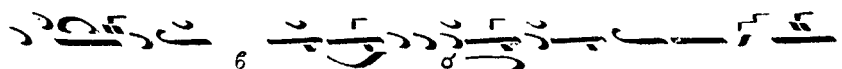
Βου.
E ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε

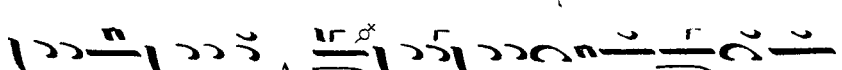

 ε

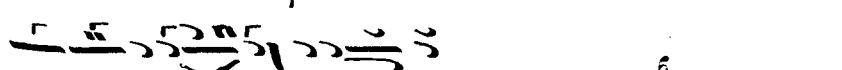

 χ ε

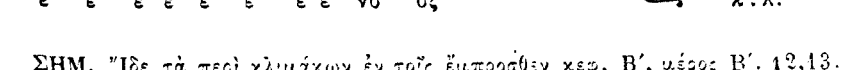

 ε

 ε

 ε

 ε

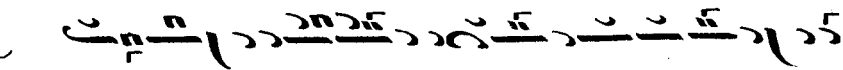

 ε

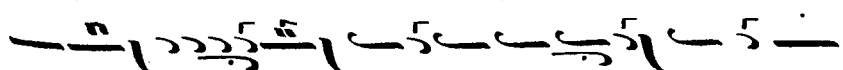

ε κ τ λ.

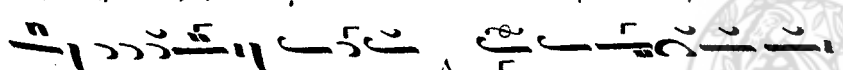
ΣΗΜ. Ἰδε τὰ περι κλιμάκιων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν κεφ. Β'. μέρος Β'. 12, 13.

Τοῦ στιχηραρικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς ϕ ἂ ἐπὶ τοῦ $\Delta\eta$.

 Οἰ οἰ οἰ οἰ οἰ οἰ κος του ου Ε φρα θα η πο ο λι ι

 ις η η η α α γι δ ῖ ε ι α των προ ο φη η η

 τω ωων η δο ο ο ξα ε ε ε ε τρε ε πι σον του

— — — — —

οι οι οι οι κο ον ε γω ω το ο θει ει ει ο ο ον

— — — — —

τι ι κτε ε ε ται

Δ
—

Ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ Βου.

— — — — —

Ο λην α πο θε ε ε με νοι εν ου ρα νοις τη ην

— — — — —

ελ πι ι ι δα α α α θη σαυ ρο ον α συ υ υ λη τον

— — — — —

ε πι γη ης οι α γι οι οι οι οι ε θη σαυρι σα αν

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου τοῦ ἤχου τούτου τὰ μέλη καθιέρωσαν οἱ παλαιοὶ ὡς εἰρμολογικὰ τοῦ πλαγίου του· ἐκείνου δὲ τὰ εἰρμολογικὰ καθιέρωσαν εἰς τὸν ἦχον τοῦτον· ἡμεῖς παραθέτομεν ὧδε τὰ οἰκεῖα τοῖς οἰκείοις.

Ῥυθμὸς 2 §. Ἐπὶ τοῦ Βου.

— — — — —

Βο η θος και σκεπαστησε γε νε το ομοιεις σω τη ρι

— — — — —

αν Ου τος μου θε ος και δο ξα σω αυ τον θε

— — — — —

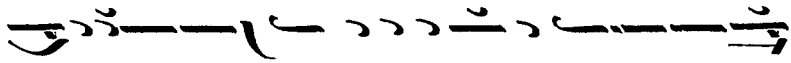
ος του πατρος μου και υ ψω σω αυ τον εν δο ξωσ γαρ δε

— — — — —

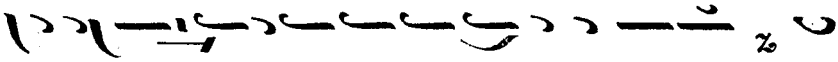
δου ξα α σται

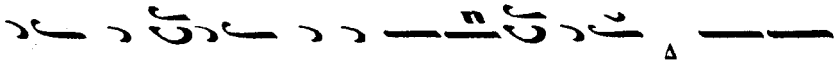
Ἐπὶ τοῦ Δη.

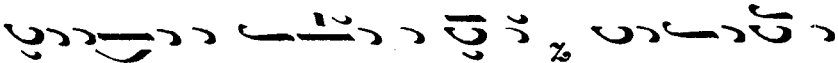
Ο ο τε εκ του ξυ λου σε νε κρον ο Α ρι μα θει

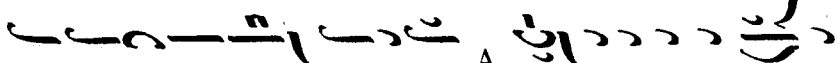
ας κα θει ει λε την των α πα αν των ζω ην ευσμυρ

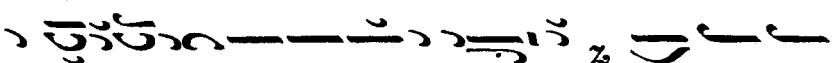
νη και σιν δο νι σε Χρι στε ε νει λη η σε ε και τω

πο θω ε πει γε ται καρ δι α και χει λει σωμα το α κη ρα

τον σου πε ρι πτυ ξα α σθαι ο μω ως συ στελ λο με

νος φο βω χαι ρων α νε κραυγα ζε δο ξα τη συγ κα

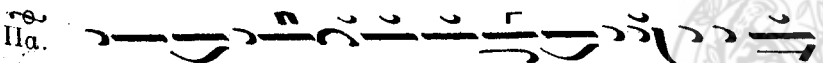
τα θα σει σου φι λαν θρω πε

Ἐπὶ τοῦ λ β'. χρωματικου.

Ὁ ἦχος οὗτος ὄν ἐκαλέσαμεν ἡμεῖς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν πρώτον χρωματικὸν ὡς χρωματίζοντα τὴν κλίμακα τοῦ πρώτου διατονικοῦ ἦχου, βάσιν ἔχει τὸν φθόγγον Πα. ἐξ οὗ καὶ ἀπηχέεται, καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τὸν Δη, τελικῶς δὲ εἰς τὸν Πα

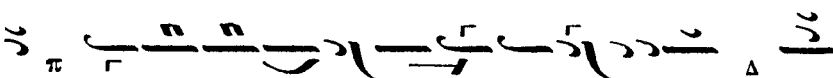
Παραδείγματα τοῦ παπαδικοῦ τρόπου.

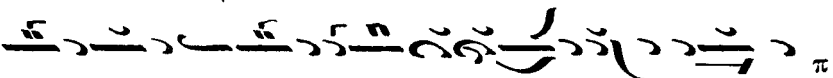
Ῥυθμὸς 2 v.

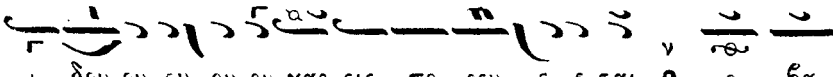

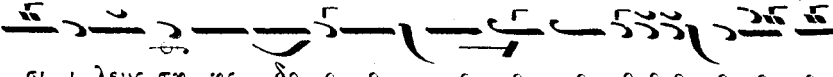
Νυ υ υ υ υν αι δυ να α α α α α μεις

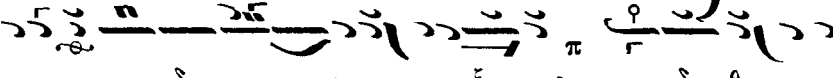

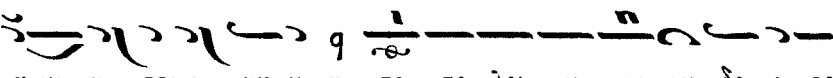

 π Δ
 εις των ου ρα νω ω ω ω ω ω ω ω ν συν

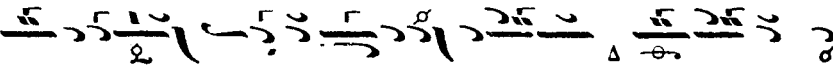

 η η μιν α ο ρα α α α τως λα τρε ε ευ ου ου σι ι

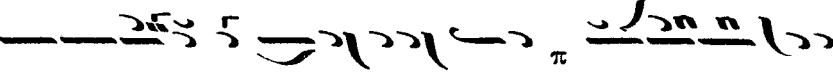

 ι δου ου ου ου ου γαρ εις πο ρευ ε ε ται ο θα

 σι ι λευς τη ης δο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο

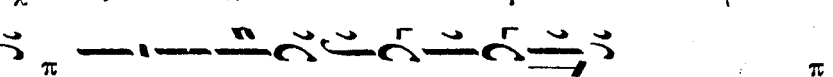

 ο ο ο της δο ο ο ο ο ο ο ξη ης ι δου θυ σι ι

 α μν υ στι ι κη η κ τε τε λει ω με νη δο ρυ φο

 ρει ειει ει ται αι αι αι αι αι αι αι αι πι ι στει και

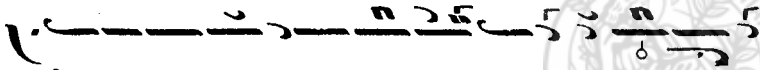

 αι πο ο θω προ σε ελ θω ω με εν ι να με το ο

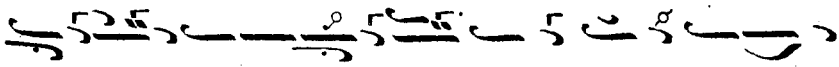

 χει οι ζω ω ης αι ω νι ου γε νω ω ω με ε θα

 α α λ η λου ι α α α α α α

Τοῦ στιχηραρικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 η.

Πα.
 Δι α παν τος ευ λο γουν τε ε ες τον Κυ υ υ

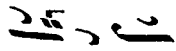
ρι ι ι ι ον υ μνου ου ου ου μεν την α να α

στα σι ι ιν α αυ του σταυ ρον γα αρ υ πο μει

ει ει νας θα να τω θα α να α α τον ω ω ω ω λε ε

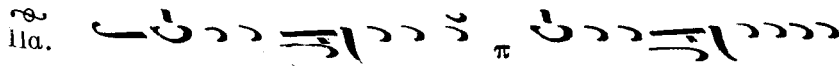

π

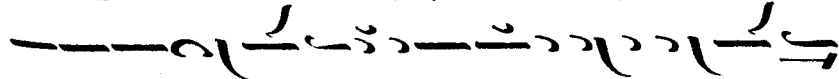
ε ε σε

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

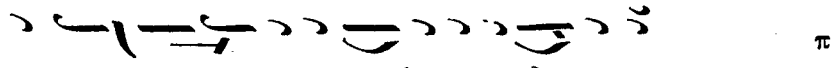
Ῥυθμὸς 4 ♩ = 4/16.

Εξ ἡνθησεν ἡ ἐρημος ὡς εἰ κρινόν Κυριε η

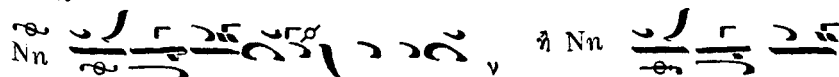
των εθνων στει ρευ ου σα εκ κλη σι α τη παρου σι α

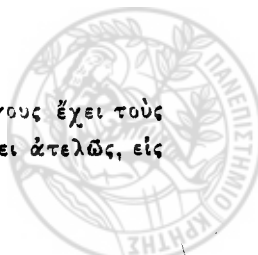
σου εν η ε στε ρε ω θη η καρ δι α μου π

Ἐπὶ τοῦ λ δ' χρωματικοῦ.

Ὁ ἦχος οὗτος βάσιν ἔχει τὸν φθόγγον Νη ὃν προφέρει ὡς Πα ἀπηχεῖται δὲ ὡς ἐξ ἧς.

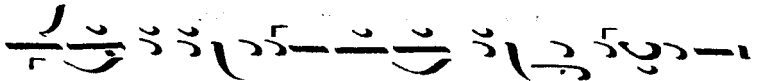
Ὡς ἐν τῷ ἀπηχήματι τοῦ δείκνυσι δεσπόζοντας φθόγγους ἔχει τοὺς Δη, Βου, Νη· καὶ εἰς μὲν τοὺς δύο πρώτους καταλήγει ἀτελῶς, εἰς

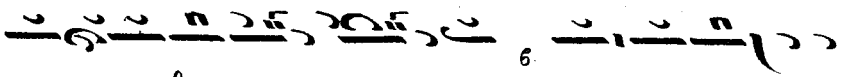

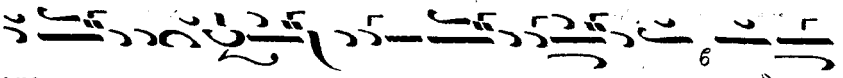
δὲ τὸν τρίτον τελικῶς, ἀλλὰ πολλακίς καὶ εἰς τὸν Βου. Ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὕμνωδιᾷ δὲν ὑπάρχουσι μέλη τοῦ ἤχου τούτου εἰς τὸν παπαδικὸν τρόπον. Εἰς τὸν στιχηραρικὸν τρόπον σώζονται ὀλίγα τινὰ τῶν παλαιῶν διδασκάλων· εἰς δὲ τὸν εἰρμολογικὸν τρόπον οὐδέν. Ἐν τῷ δευτέρῳ τεύχει τοῦ παρόντος πονήματος κατεχωρίσαμεν εἰς τὸν τρόπον τοῦτον δοκιμίᾳ τινα ἐπὶ τοῦ τερπνοῦ τούτου ἤχου. Ἡ ἐξωτερικὴ ὁμως μουσικὴ πολλὰ ἔχει τεχνικώτατα ἄσματα τοῦ ἤχου τούτου. Πρὸς ἄσκησιν παραθέτομεν ὧδε παραδείγματα ἐκ τῶν σωζομένων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὕμνωδιᾷ.

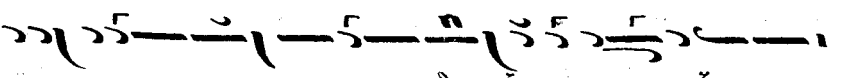
Τοῦ στιχηραρικοῦ τρόπου.

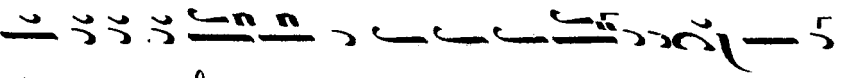
Ῥυθμὸς 2 υ.

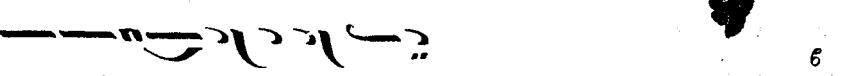
⊕
Nn.

Τρι η μερος α α α νε ε στης Χρι ι στε ε εκ

τα φου κα θως γε ε γρα α πται 6 συν ε γει ει ει

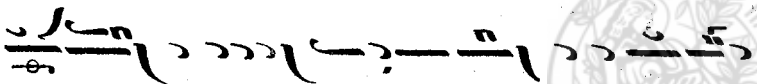
ρας το ο ον προπα α το ο ο ρα α η η μων 6 δι ι

ι ι ο ο ο σε και αι δο ζα α α α ζει το

γε νος των αν θρω ω πων και α νυ μνει ει σου 6 τη η

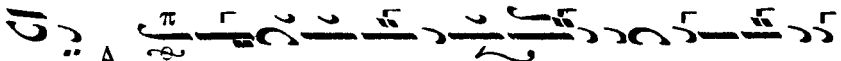
ην Α α να α στα α σι ιν 6

Τοῦ αὐτοῦ τρόπου.

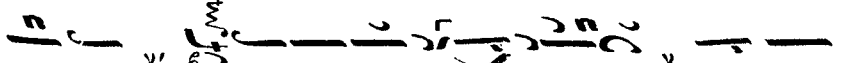
Nn.

Δο ο ζα α α α σοι οι τω δει 6 Ξα αν τι το ο

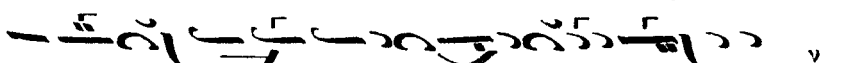

 φω ως ^Δ δο ο ξα εν υ υ ψι ι ι ι σοι οι ο ις θε ε ε

 ω ω ρ και ε πι γης ει ρη η η νη θ εν αν

 θρω ω ποις ε ε ευ δο ο ο κι ι ι ι α α θ

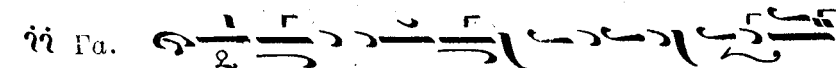
ΣΗΜ. Ὁ ἀνωτέρω στίχος ἀρχεται χρωματικῶς καὶ καταλήγει διατονικῶς.

Ἐπὶ τοῦ ἑναρμονίου τρίτου ἤχου.

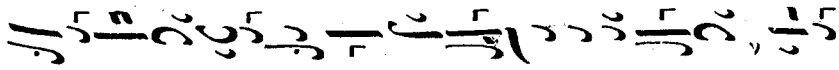
Τοῦ ἤχου τούτου ὑπάρχουσι μὲν καὶ καθαρῶς διατονικὰ μέλη ἀλλὰ τὰ πλεῖστα εἰς τὸ ἑναρμόνιον γένος, ὧν παραδείγματα παραθέτομεν.

Τοῦ πακαδικοῦ τρόπου τὰ μέλη προφέρουσι τὸν Γα ὡς Νη καὶ τὸν Ζω ὡς Γα καὶ οὕτως ὁ Ζω γίνεται ἑναρμόνιος. Ἔχουσι δὲ πολλὴν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ τοῦ λ δ', καὶ ἀπαιτεῖται πολλὴ προσοχὴ ἵνα μὴ συγχέωνται.

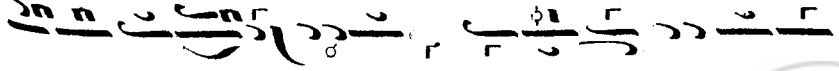
Ῥυθμὸς 2 ♩

ἢ Γα.

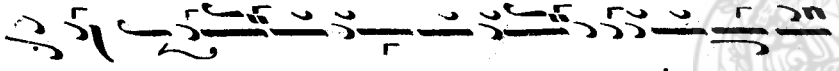
 Αἰ νει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει ει

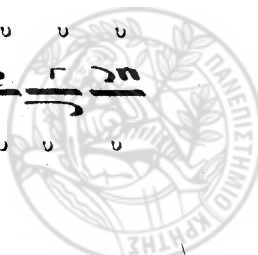
 ει ει χει ει ει ει ει κει ει ει ει ει ει θ ει ει

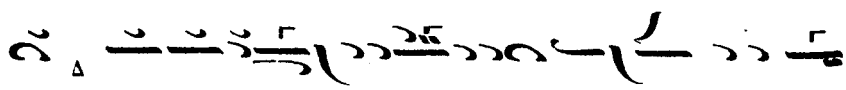

 ει ει τε κε ε ε ε ε θ τον Κυ υ υ υ υ υ

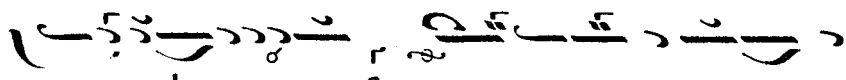

 υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ

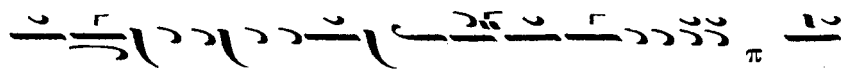

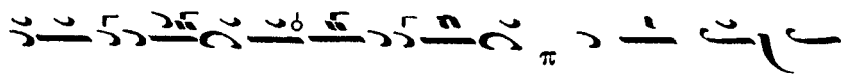
 υ ρ υ υ υ υ υ υ υ υ υ τον Κυ υ ρι ι

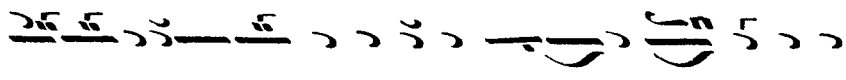
 ο ο ο κ ο ο ο ο υ ο ε ε εκ τω ων ου ου ου

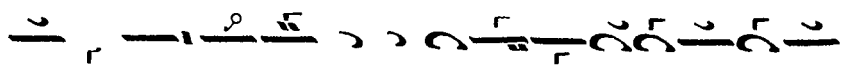
 ου ου ου ου ου ου ρα α α α α α α α α

 α α α α α α α α α α ρ α α κ α α

 α α α α α εκ των ου ρα α νω ω ω ω ω ω

 ων ηη αλ λη λου ου ι ι ι α α α α α

 α α α α α

Τοῦ στιχηρατικοῦ τρόπου.

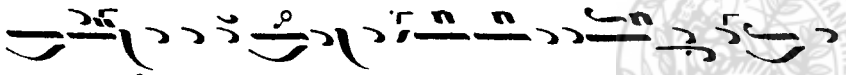
Ῥυθμὸς 2 ~

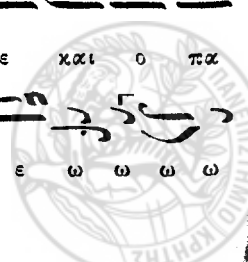
 Πε φω τι ι σται αι τα συ υμ παν τα τη

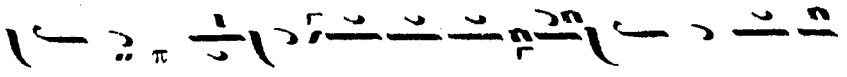

 α να στα σει ει σου Κυ υ ρι ι ι ε και ο πα

 ρα α δει ει σο ρα α α α λιν η νε ε ε ω ω ω ω

 και αι q πα σα δε η κτι ι ι σις α νευ φη

 μου ου σα α σε q̇ υ υ μνο ον σοι καθ ε κα στη ηην προσ

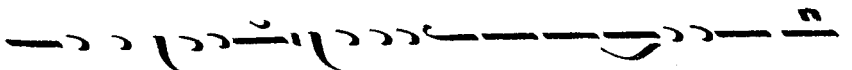
 φε ρει ει ηη

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

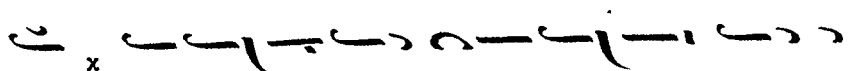
Ῥυθμὸς 2 ♩.

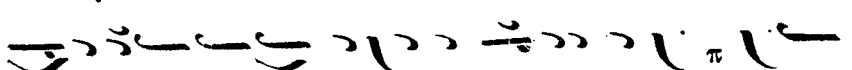
 Ευ φραι νε σθω τα ου ρα νι α α γαλ

 λι α σθω τα ε πι γει ει α ο τι ε ποι οι η σε κρη

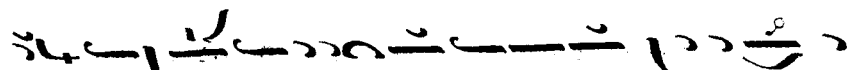
 τος q̇ εν θρα χι ω νι αυ του ο Κυ ρι ος ε

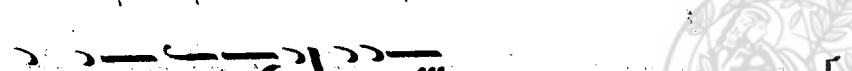
 πα τησε τω θα να α τω τον θα να α τον q̇ πρω

 το το ο κος των νε κρων ε γε νε το q̇ εκ κοι λι α

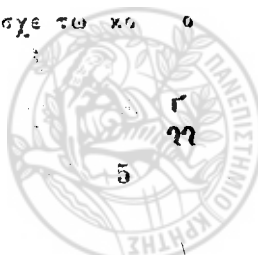

 α δου ερ ρυ σα το ο η μας και πα ρε σχε τω κς ο

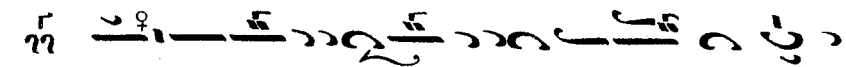
 στω το με γα ε ε λε ε ος

ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΑΥΛΟΣ.—ΤΕΥΧΟΣ Α΄.

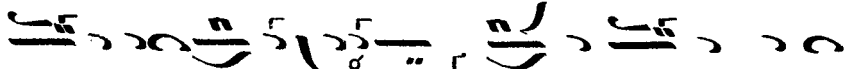

Ἔτερον.

Εἰς ὀρθὸν 3 ♯.

 (ε ο τ ρ ο ο κ ε ῆ η ε λ π ι ι ις παντων

 τ ω ω ν χ ρ ι σ τ ι ι α α ν ω ν η η σ κ ε π ε φ ρ ο υ ο υ ρ ε ι

 φ υ υ λ α τ τ ε ε ε τ ο υ ς ε λ π ι ι ι ζ ο ν τ α α

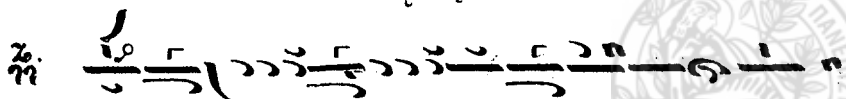
 α ς ε ι ε ι ς σ ε η η

Ἐπὶ τοῦ ἑναρμονίου βαρέος ἤχου.

Οὗτος βάσιν ἔχει τὸν φθόγγον Ζω. βαρύτερον τοῦ διατονικοῦ κατὰ τριτημόριον τόνου. Εἰς τὸν παπαδικὸν τρόπον καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τοὺς Δη, Πα. τελικῶς δὲ εἰς τὸν Ζω. Εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς δύο τρόπους ἀναθιβάσει τὸ ἴσον του εἰς τὸν φθόγγον Γα, ὃν προφέρων ὡς Ζω φυλάττει τὰ αὐτὰ διαστήματα τῆς ἑναρμονίου κλίμακος τοῦ Ζω. Τούτου ἕνεκα εἰς τὸν ὑπὸ τὸν Γα φθόγγον Βου τίθεται δίεσις, ἵνα τὸ διάστημα Βου, Γα καταστή ἴσον πρὸς τὸ τοῦ Κε Ζω, ἡμιτόνιον. Τὸν ἑναρμόνιον λοιπὸν Βαρὺν παραλλαγγίζομεν ἐκ τοῦ Γα εἰς τε τὸν στιχηραρικὸν καὶ εἰρμολογικὸν τρόπον θέτοντες ὑπὸ τὸν Βου δίεσις. Ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ εἰς τοὺς δύο τούτους τρόπους, καταλήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τοὺς Πα Δη σπανίως δὲ καὶ εἰς τὸν Νη, τελικῶς δὲ καταλήγει εἰς τὸν Γα.

Παραδείγματα ἐπὶ τοῦ παπαδικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 ♯.

 Προ ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο

Handwritten musical notation on a staff.

ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο

Handwritten musical notation on a staff.

πρ ο ο σε ε χε ε ε ε ε η ου ου ου ρα α

Handwritten musical notation on a staff.

α α νε ε ε ε ε ε ε ε ε ε η ου ου

Handwritten musical notation on a staff.

ρα α α νε ε ε ε ε η και αι αι

Handwritten musical notation on a staff.

αι αι αι αι αι αι αι αι αι η και αι λα λη

Handwritten musical notation on a staff.

η η η η η η η η η η και αι λα λη η

Handwritten musical notation on a staff.

η η σω και αι αι αι αι αι α α α α α

Handwritten musical notation on a staff.

α α νυ μνη η η η η σω ω Χρι ι ι στο ο

Handwritten musical notation on a staff.

ο ο ον η Τον ε ε εκ Παρ θε ε ε ε ενου τε ε

Handwritten musical notation on a staff.

χθε ε ε ε ε ε ε εν τα α α η ει ει ει ει

Handwritten musical notation on a staff.

εις σω τη ρι εις σω τη ρι : ι ι ι ι ι ι ι ι

ι ι αν δη η η η η η η η η η η

η η η η η η η η μω ω ω ω ω

Τοῦ στιχηραρικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 ♩

Α πο στολοι ι δο ο ο ον τες την

ε γερ σιν του Δη μι ου ουρ γου δη ε θαυ μα σαν βο

ω ω ω ω ν τες την ε γερ σιν την αγ γε λι ι κην

α αυτη η δο ο ο ο ξα α της ε ε εκ κλη σι ι ας ου

τος ο πλου ου τος της βασι λει ει ει ας ο πα θων δι

η η μας Κυ υ ρι ε ε δυ ο ο ξα α α σοι

Τοῦ εἰρμολογικοῦ τρόπου.

Ῥυθμὸς 2 ♩.

Κα τε λυ σας τω σταυ ρω σου τον θα να τον η

νε ω ξας τω λη στη τον πα ρα δει σον των μυ ρο ρο

ῥων τον θρη νον με τε θα λες δὲ και τοις σοις α πο στολοις

κη ρυτ τειν ε πε ταξας ᾗ ο τι α νε στες Χρι στε

ο Θε ος πα ρε χων τω κο σμω το με γα ε ε λεε ος ᾗ

Μετὰ τὰ παραδείγματα ταῦτα δέον ἐν διδασκῶσιν οἱ μαθηταὶ τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων ὡς ὀρίζεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν διδασκάλων. Νὰ φοιτῶσι δὲ τακτικῶς εἰς τὸν χορὸν τῶν ψαλτῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἔνθα τὰ μὲν μεμαθημένα συμπάλλουσι, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα ἀκροῶνται ἰσοκρατοῦντες.

